

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra obecné antropologie

Bc. Daniel Vališ

Kelti jdou!

Diskurzivní a sociální praxe keltománie v českých zemích v 90. letech.

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Ph.Dr. Lucie Storchová PhD.**

Praha 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 28. Června 2012

Daniel Vališ

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především Lucii Storchové nejen za ochotu a trpělivost, které projevila při vedení této práce, ale také za její kurzy, které jsem měl možnost během studií navštěvovat. Dále moje díky směřují k Hance Štěpánkové, rodičům a Bedřichovi Glaserovi, kteří mi dali síly tuto práci dokončit.

Obsah

Abstrakt.....	5
Předmluva	6
1. Úvod	8
1.2 Metodologie a pojem diskurz	12
1.3 Pramenná základna	13
1.4 Shrnutí badatelského přístupu a otázek	14
2. Kontext	15
2.1 Keltománie ve světě	15
2.2 Český transformační proces	19
3. Část I.	21
3.1. Keltománie jako mytologie	22
3.2. Keltská „bricolage“	23
3.3. Struktura mytologického sdělení	27
3.4. Reprezentace Keltů	31
3.4.1. Keltské vlastnosti	31
3.4.2. Keltové a Češi	35
3.4.3. Harmonie s přírodou	38
3.4.4. Tajemství	42
3.4.5. Přehled	43
3.5. Exkurs: vztah keltománie a historické vědy	44
3.6. Shrnutí	47
4. Část II.	49
4.1. Beltine jako inscenace Keltů	50
4.2. Institucionalizované a exklusivní vědění - Bratrstvo Keltů	59
4.3. Keltománie jako pole	64
4.4. Shrnutí	67
5. Závěr	68
Bibliografie	71

Abstrakt

Tato práce pojednává o fenoménu společensky relevantní aktualizace tématu Keltů v českých zemích v průběhu devadesátých let, pro něž se vžil název „keltomanie“. Hlavním předmětem zájmu jsou diskurzivní, performativní a další společenské praxe, při nichž byli Keltové připomínáni a které utvářely jejich podobu. Ukazuje se, že v procesu postsocialistické transformace české společnosti plnila keltská symbolika roli ideologie, jak ji chápe Clifford Geertz – jejím prostřednictvím doboví aktéři uchopovali svoji minulost, přítomnost i vysněnou budoucnost, čímž Kelty přetvářeli v jakousi esenci dobra. Na konci práce se zamýšlím nad tím, zda právě specifický přístup k symbolickému kapitálu Keltů nevysvětluje jak velký úspěch keltomanie v českých zemích, tak relativně rychlý ústup tohoto fenoménu.

Abstract

In my thesis I'm dealing with the phenomenon of „celtomania“ in the Czech republic in the nineties. The main object of this study are discursive, performative and other social practices that used and contributed to the image of the Celts. In the post-socialist transformation process of the czech society the commemoration of the Celts helped individuals to draw a line between the present and the past and articulate a vision of desired future. This symbolic manipulation supported the image of the Celts as the essence of good. The thesis closes with a brief account about the possibility that the access to the „celtic“ symbolic capital is a key factor for understanding the smooth reception of the phenomenon in the czech socio-cultural sphere and also it's relatively sudden decline.

Key words: Celts, celtomania, post-socialist transformation, Czech republic,

Předmluva

*Dneska takhle v podvečer jsem viděl táhnout Kelty
nesli kůže medvědí a taky ňáký cely
měli s sebou alkohol a hodně teplý melty
táhli jeden za druhým a ved je Šenbauer*

*Kelti jdou, Kelti jdou,
Kelti jdou a je jich moc,
Kelti jdou, Kelti jdou,
dneska bude keltská noc*

*Na lukách už ohně planou, slyším hlasy druidů
Michal s Karlem Holasem už podléhají fluidu
letní noci stejně temné jako hudba Floydů
vždycky když je slunovrat, tak Kelti vyváděj*

*Kelti jdou, Kelti jdou,
Kelti jdou a je jich moc,
Kelti jdou, Kelti jdou,
dneska bude keltská noc*

Popěvek, kterým otevírám svůj doposud nejrozsáhlejší badatelský počín, pochází z tvůrčí dílny české kapely Tři sestry, které tak vzdávám hold za to, že mě zbavila starosti dlouhého přemítání nad tím, jaký ponese práce název. Kromě refrénu spojuje píseň s nadcházejícími stránkami i to, o čem pojednává - o keltománii, která v devadesátých letech dvacátého století představovala těžko přehlédnutelný kulturní a společenský trend v rámci české společnosti. Mým cílem není výsměch, jak tomu zřejmě je v případě „sester“, nýbrž – ač to zní poněkud pateticky – porozumění. Půjde mi vlastně o to vylíčit kontext, v němž tato píseň vznikla, a popsat fenomén, který se stal terčem jízlivého humoru textařů. Čtenářům bych tak chtěl nabídnout jednak možnost, aby se mohli keltomanům taky zasmát, ale také a především několik interpretačních klíčů pro pochopení prudkého nárůstu zájmu o Kelty v polistopadových letech. Ani tím se však zcela nevyčerpává emblematický potenciál úryvku pro tuto práci, neboť předznamenává, že její velkou část tvoří ukázky

pramenných textů a jejich analýza. Vím, že toto zjištění může řadu čtenářů zcela odradit, nebo je přimět, aby rovnou nalistovali závěrečnou kapitolu, ale myslím, že je lepší, pokud se to dozvědí hned, než aby k tomuto zjištění později dospěli sami. Pokud však přeci jen nebudou dbát tohoto varování, budou konfrontováni s tvorbou lidí, kteří byli do mlhavé představy Keltů ochotni investovat nemalé úsilí. Budou tak moci lépe posoudit, nakolik jsou závěry, které předkládám, věrohodné. Mimo jiné se dozví i to, kdo je Šenbauer.

1. Úvod

Dosavadní česká i zahraniční literatura o Keltech je zdánlivě bezbřehá. Na pomyslném regálu nalezneme vedle sebe knihy zabývající se keltskou archeologií, gastronomií, hudbou, magií, filosofií, mytologií a spoustu dalších, až by se mohlo zdát, že neexistuje nic, co by před námi Keltové mohli ještě skrývat. Přesto jsem před několika lety na takové „bílé místo“ narazil, když jsem marně pátral po publikaci, která by osvětlila ohromný celoevropský boom zájmu o tuto civilizaci na sklonku dvacátého století, jehož výsledkem byl mimo jiné právě onen zaplněný knižní regál. Psal jsem bakalářskou práci o provozování irské tradiční hudby v Česku a keltomanie představovala v dějinách tohoto žánru zásadní zlom. Jednak kvůli bezprecedentnímu nárůstu počtu kapel a hudebních uskupení, které se snažily napodobit počínání svých ostrovních kolegů, ale zejména kvůli významu, jenž začal být této hudbě připisován. Byl jsem přesvědčen, a jsem dodnes, že značná část úspěchu irské tradiční hudby v devadesátých letech spočívala právě v tom, že nesla označení „keltská“. Zároveň toto ztotožnění generovalo situace, nad kterými by rodilí Irové možná nevěřičně kroutili hlavou. Osobní zkušenost mám například s koncertem v žatecké čajovně, na který lákal následující poutač, umístěný na internetových stránkách podniku.

„Pátek 16. března od 20:00 - Tradiční svatopatričský rej. Živou hudbu z Irska, Skotska a Bretaně obstarají kapely Poitín a Flying Druids Orchestra. Neváhejte a přijďte, jako každoročně, kostýmováni k tématu mýty, legendy, pohádky, fantasy témata, ať váš civil příliš nezárí mezi skřítky, vílami, čaroději, tuláky, rytíři, příšerkami apod.¹“

Keltové před příchodem druhého tisíciletí ale nedokázali pouze „usmířit“ křesťanského misionáře s čaroději a příšerkami. Přiměli velké množství lidí, aby se třeba chopili houslí a začali se učit zpaměti desítky instrumentálních skladeb², byť nikdy předtím necítili potřebu rozvíjet své hudební vlohy. Aby vyraželi ve volném čase hromadně na oppida, sbírali

---

¹ Dostupné z <<http://www.cajovna-altan.cz/o-cajovne/program/starsi/>>, [cit. 12.5.12.]

² VALIŠ, D. *Ta naše písnička irská. Pátrání po kontextu živé produkce irské tradiční hudby na území České republiky*. Praha: 2008. Bakalářská práce na Fakultě humanitních Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Lukáš Radostný.

knihy zabývající se keltským osídlením na českém území, slavili keltské svátky a vařili podle zaručeně keltských receptur. Brzy se v tisku objevilo i slovo „keltománie“. Ač zpravidla vyjadřovalo odstup od těchto aktivit, znamenalo zároveň ztvrdění jejich vzájemného vztahu a nároku, který si činily – že jsou „keltské“.

Ve snaze více porozumět fenoménu české „keltománie“, pátral jsem po relevantní odborné literatuře, leč bez větších úspěchů. Ve všech dosavadních publikacích je tento společenský jev zmíněn pouze okrajově, jako faktor, který měl určitý vliv na danou problematiku, avšak nikdy nebyla vyvinuta snaha jej přesněji vymezit a popsat. Studium těchto prací je samozřejmě možné dospět k určitým dílčím poznatkům (keltománie je když...), ale výsledkem patrně vždycky bude velmi vágní představa tajemné invazivní síly, která v menší či větší míře souvisí s jevy, jako jsou ničivé nájezdy archeologů-amatérů na naleziště z mladší doby železné³ či snahy o revitalizaci dávných druidských rituálů⁴, případně, jako tomu bylo v případě mé bakalářské práce, přítomnost „čarodějů“ na koncertě irské hudby. Netvrdím tedy, že tímto způsobem nelze získat základní vhled do této problematiky, avšak jsem toho názoru, že lze badatelsky uchopit českou „keltománii“ v devadesátých letech *jako takovou*. Právě to je hlavním cílem této práce.

1.1 Základní teoretická východiska

Prvním krokem k dosažení daného cíle je podle mě oprostít se od pejorativního nádechu slova „keltománie“, který je patrný v naprosté většině textů, s nimiž jsem přišel do styku. Spíše než něco a priori nepatřičného, pomateného a jinak opovrženého, chápu tento fenomén v nejobecnější rovině jako společensky relevantní aktualizaci tématu Keltů. Ve středu mého zájmu se tím pádem ocitá produkování výpovědí o Keltech, používání keltské symboliky a praxe označování širokého spektra jevů jako „keltských“. Tato redukce přináší několik výhod. Za prvé umožňuje uchopit téma jako celek, neboť právě vytváření souvislosti s Kelty je jakýmsi „hybným principem“ keltománie. Starší studie, které se zabývaly některými průvodními jevy keltománie u nás, tak činily z perspektivy, která předmět jejich zkoumání z celkového kontextu keltománie vyjímala. Rozumím tomu, že

---

³ BOUZEK, J. Keltománie - odpověď na anketu. *Archeologické rozhledy*. 1998, roč.50, č.2. Praha: AV ČR., s. 477-478.

⁴ ANTALÍK, D. Neodruidismus a fascinace Kelty v České republice a v zahraničí. In NEŠPOR, Z. (ed) *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Sociologický ústav AVČR, 2004. S 75-79.

pro Dalibora Antalíka⁵, autora stati o neopohanských rituálech, které zkoumal z pozic sociologie náboženství, je nahrávka cover verzí irských písní Miroslava Donutila něco, čím se našťěstí nemusí zabývat. Stejně tak může Marta Kotalová⁶ ve své práci o keltské hudbě nechat mimo své zorné pole nájezdy rabovačů pravěkých hradišť. Tato rozhodnutí jsou zcela legitimní, vzhledem k zájmu těchto badatelů logická. Nelze však tvrdit, že mezi výskytem jimi popisovaných jevů neexistovala žádná souvislost. Stejně tak ale nelze interpretovat Donutilův počín coby výsledek kontemplance příslušníka druidského „háje“⁷. Traktovat tuto souvislost jako věc označování či kategorizace umožňuje tuto souvislost vůbec uchopit a zároveň nepřístupit automaticky na předporozumění nabízené emickou perspektivou, například že za nebyvalým zájmem o keltskou kulturu stojí „zasuté keltské geny“, anebo potřeba nové identity. Moje vymezení problematiky keltománie vychází v zásadě ze dvou teoretických konceptů, a sice „ideologie“ Clifforda Geertze a „symbolického násilí“ Pierra Bourdieua.

1) Ideologie

Podobně jako se já snažím uchopit keltománii nehodnotícím způsobem pokusil se Clifford Geertz přijít s nehodnotícím pojetím ideologie. Výsledná definice otištěná v proslulé sbírce esejů *Interpretace kultur*⁸ mi pro uvažování o fenoménu keltománie přijde velmi užitečná. Geertz má pod tímto pojmem na mysli sadu symbolů, které aktérům umožňují uvažovat o jevech a procesech, jejichž jsou součástí a které tito reálně pociťují, avšak kultura jim k tomu nedodává jiné nástroje než metaforické. Jsou to symboly, s jejichž pomocí je nová realita přetvořena v něco sice velmi neurčitého, ale zato uchopitelného. Jedním z mých záměrů je ukázat, že téma Keltů bylo společensky relevantní zejména proto, že naplňovalo i tuto ideologickou funkci. Keltové jako symbol neexistují sami o sobě, nýbrž existují jen díky praxi jeho užívání. Sémantické pole Keltů je tedy tvořeno konkrétními situacemi, v nichž jsou Keltové připomínáni, a dochází-li k posunu v této praxi, mění se i oblast významů, které jsou s nimi spojovány. Způsob, jakým bylo o Keltech vypovídáno v médiích v průběhu devadesátých let, dokazuje jejich potenciál stát se prostředkem

---

⁵ Ibid.

⁶ KOTALOVÁ, M. *Keltský fenomén v české a zahraniční hudbě*. Brno. Bakalářská práce. Filosofická fakulta Masarykovy Univerzity. Vedoucí práce Aleš Opekar.

⁷ „Grove“ nebo-li „háj“ je označení pro jednotlivé buňky nejrozšířenějšího neodruidského sdružení s názvem „Řád bardů, ovatů a druidů“. Více Antalík.

⁸ GEERTZ, C. *Interpretace Kultur: vybrané eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.

vyjádření širokého spektra tužeb. Zároveň tento způsob vypovídání určuje obsah toho, kdo nebo co Keltové vlastně jsou. Jedním z prvních úkolů, jejichž splnění jsem si v této práci předsevzal, je tedy zmapovat vypovídání o Keltech v českém dobovém tisku. Bude mě zajímat, jak byli Keltové reprezentováni a s jakými tematickými oblastmi byli zpravidla spojováni. Výsledky této analýzy dají nahlédnout „principům“ kolektivní konstrukce obrazu dávné civilizace. S Geertzem souhlasím v tom, že tyto principy jsou ve své podstatě typizovaná použití keltské symboliky. Kromě toho, že získáme lepší představu o tom, co si pod pojmem „Keltové“ představovali doboví aktéři, budeme i tušit, co jim umožňovali Keltové sdělit.

2) Keltománie jako symbolické násilí

Druhou perspektivou, z níž vycházím je koncept „symbolického násilí“, který do společenských věd uvedl Pierre Bourdieu. V jeho obsáhlém díle je pojem navázán na celou řadu teoretických konstrukcí, avšak pro účely této práce jeho použití zúžím pouze na mechanismy, jakými je sémantické pole Keltů udržováno a jakými jsou do něj zahrnovány další prvky. Jde jinými slovy o moc či schopnost přisoudit nějakému objektu souvislost s Keltů. Bude mě tedy zajímat, jakými cestami se označení „keltský“ rozšířilo na jevy, které do té doby mohly docela dobře existovat i nezávisle na této etiketě, kdo a na základě jakých kritérií rozhodoval o tom, kudy vede hranice mezi „keltským“ a „nekeltským“ a jaké výhody mohly z této „keltské příslušnosti“ plynout.

Obě tyto konceptualizace slouží především k tomu, že vymezují oblast otázek, na něž je smysluplné se ptát, nicméně nalézané odpovědi by měly být relevantní i mimo rámec těchto analytických modelů. „Ideologii“ i „symbolické násilí“ je třeba chápat jako nástroje, s jejichž pomocí se snažím porozumět obtížně uchopitelnému společenskému fenoménu. Snažím se porozumět masivnímu rozšíření keltské symboliky v české společnosti po roce 1989. Přestože díky keltománii vznikla řada artefaktů, skanzenů i společenských vazeb, které přetrvaly dodnes, zůstává mým primárním zdrojem poznatků textová produkce a to zejména kvůli způsobu, jakým jsem se rozhodl k problematice přistupovat.

1.2 Metodologie a pojem diskurz

Hlavním empirickým pilířem práce je analýza „keltského diskurzu“. Pojmu „diskurz“ jsem se až do tohoto bodu snažil vyhnout. Mé důvody shrnuje velmi přesně Ladislav Holý konstatováním, že „termín spadá současně do několika odlišných akademických tradic a při praktickém používání ve společenských vědách obsahuje různé významy, které jsou často záměrně nejednoznačné.“⁹ To způsobuje, že u mnohých badatelů vyvolává pestrou škálu pocitů od zmatení až po posvátnou hrůzu. Pokládám tedy za vhodné objasnit, jak ho budu používat já.

Termínem diskurz označuji jednoduše soubor textů (v konvenčním smyslu slova) či výpovědi, které jsou vybrány na základě klíče, který vychází z celkového badatelského záměru¹⁰ Vzhledem k tomu, že tím mým je popsat, jakým způsobem bylo o Keltech vypovídáno, tj. jak byli prezentováni a v jakých souvislostech byli připomínáni, vymezuji termínem „keltský diskurz“ takový korpus textů, v nichž se explicitně objevuje slovo „Kelt“, „keltský“ a další od něj odvozené formy. Ačkoliv by nemělo být pochyb o tom, že každý diskurz – tedy i ten keltský – má povahu badatelského konstruktů, alespoň co se týče svého vymezení, výpovědi, které obsahuje, jsou reálnými produkty jednání a chování dobových aktérů. Jsem si tedy dobře vědom, že textovou produkci nelze oddělit od jiných oblastí sociální komunikace a rozumím proto důvodům, které vedly Michela Foucaulta a badatele, kteří se jím nechali inspirovat, k tomu, že rozšířil konvenční význam slova „text“ o produkty veškerých myslitelných reprezentačních a performativních aktů. Diskurzem pak míní celou tuto společensky konstruovanou komunikační praxi. Právě tato široká oblast mě na keltománii zajímá. Soudím ale, že jedině důsledným oddělováním písemných pozůstatků a společenské praxe je možné popsat jejich vzájemný vztah, který „foucaultovská“ tradice pojetí „diskurzu“ sice konstatuje, ale zároveň ho tím zatemňuje. Jestliže z důvodu srozumitelnější argumentace užiju slovo „diskurz“ v tomto druhém významu, patřičně na to upozorním.

---

⁹ HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2010. s 11.

¹⁰ Foucaultův požadavek „čist vše“, je jistě extrémním kritériem, avšak podle tohoto autora přesto nezbytným pro popis tzv. *epistémé*, tj. jakéhosi klasifikačního „ducha doby“.

1.3 Pramenná základna

Empirický základ, díky němuž můžeme formulovat tvrzení o fenoménu keltománie v Česku, je tvořen souborem textů, které jsem vymezil jako „keltský diskurz“, tj. jsou sdruženy kolem klíčového slova „Kelt“. Tyto texty lze rozdělit do dvou skupin podle provenience. Na jedné straně jde o články, které vyšly v některém z mainstreamových periodik. Pro dané období jsem studoval deníky Lidové noviny, Mladá fronta Dnes, Rudé právo/Právo, Hospodářské noviny, Svobodné slovo, Denní Telegraf, Zemské noviny a Deník včetně jejich regionálních mutací a novin čistě regionálního významu. Dále časopisy Reflex a Respekt, hudební časopis Rock&Pop, uměleckou revue Ateliér. Řadu článků týkajících se Keltů jsem našel v časopisech Regena a Regenerace, které svým zaměřením inklinují k alternativní medicíně a esoterice. Až na poslední zmíněné (více specializované) tiskoviny s užší čtenářskou základnou jde vesměs o periodika pokrývající zpravodajství a jiná celospolečenská témata, což také odpovídá jejich širokému odbytu. Tento obsáhlý soubor zajišťuje poměrně reprezentativní vzorek toho, co lze nazvat obecně sdílenými představami o Keltech, nicméně je velmi obtížné v něm relevantní texty nalézt. Zmíněný problém se netýká jen období 1996 – 2000, pro něž jsem mohl využít elektronického systému dostupného v pražské Národní knihovně, který umožňuje „fulltextové vyhledávání“¹¹ přímo v obsahu článků publikovaných od roku 1996 prakticky v jakémkoliv vycházejícím českém periodiku. První polovina devadesátých let bohužel takto zpracována není. Články pod heslem „Kelt“ je možné hledat pouze podle nadpisů, nicméně i takové „síto“ zachytilo značné množství materiálu. Na zbývající texty jsem narazil systematickým čtením určitých rubrik, sledováním určitých témat a zejména náhodou. Je tedy nutné s povzdechem konstatovat, že pramenů pocházejících z let 1990-1995 je z technických důvodů podstatně méně než z druhé půle dekády, což je škoda, neboť se zdá, že právě ve starším období keltománie do českého sociokulturního prostoru teprve proniká, zatímco od poloviny devadesátých let se jedná o celospolečenský jev.

Druhou skupinu pramenů tvoří texty otištěné ve čtvrtletníku Zpravodaj Bratrstva Keltů, který od roku 1995 vydává pro potřeby svých členů stejnojmenné občanské sdružení. Tento zdroj je nesmírně cenný z toho důvodu, že je produktem redakční a tvůrčí činnosti

---

¹¹ Fulltextové vyhledávání umožňuje nalézt libovolný řetězec znaků v dané databázi. Pro klíčové heslo „kelt*“ bylo nalezeno více jak 8000 záznamů. Mnoho z nich se samozřejmě nacházelo v rámci jednoho textu. Navíc byly zahrnuty i články týkající se tehdejší slovenské ministryně Keltošové, nebo fotbalisty Keltnera.

spolku, který si ve stanovách přímo vytyčil za cíl prohlubovat poznání o všem, co s Kelty souvisí¹². Zpravodaj tak představuje jakousi průběžně vycházející antologii textů o Keltech vzniklou na základě dobové emické perspektivy, z níž byli Keltové nazíráni. Zatímco tedy první skupinu textů jsem vytvořil já na základě pátrání v tisku po klíčovém slově „Kelt“, druhý soubor seskupili sami aktéři na základě své představy o tom, co má ke Keltům vztah. Právě tato perspektiva mě zajímá. Jistě, Bratrstvo Keltů rozhodně nepředstavuje reprezentativní vzorek lidí, kteří v Česku propadli keltománii. O to zajímavější je však zjištění, že způsob, jakým jsou Keltové reprezentováni ve Zpravodaji, se od běžných periodik prakticky neliší. Spíše než představou o Keltech, odlišuje se Bratrstvo společenskou praxí, o čemž však budu podrobně referovat v příslušné kapitole.

1.4 Shrnutí badatelského přístupu a otázek

V této práci si kladu za cíl uchopit fenomén české keltománie v devadesátých letech jako společensky relevantní aktualizaci tématu Keltů, respektive praxi symbolického zacházení s tímto tématem. Hlavním výzkumnou metodou je analýza keltského diskurzu v letech 1990 - 2000, tj. textů, které v daném období nějakým způsobem ke Keltům odkazovaly, vypovídaly o nich nebo se jimi zaštiťovaly. Tyto texty tvoří z jedné části články uveřejněné v některém z hlavních českých periodik, z druhé pak články, které byly otištěny ve čtvrtletníku Zpravodaj Bratrstva Keltů. Diskurz budu sledovat především skrze interpretační klíče konceptů „ideologie“ Clifforda Geertze a „symbolického násilí“ Pierra Bourdieuho. Budu sledovat, jakým způsobem byli Keltové prezentováni a s jakými tematickými okruhy byli nejčastěji spojováni. Dále mě bude zajímat samotný akt vytváření souvislosti s Kelty, vyjednávání hranice mezi „keltským“ a „nekeltským“, a symbolický kapitál plynoucí z „keltské příslušnosti“. Věřím, že touto cestou se mi podaří poodhalit důvody ohromného zájmu o keltskou civilizaci u velké části české veřejnosti v devadesátých letech. Hlavní výkladovou osu studie tvoří prozkoumávání vztahu keltského diskurzu (část 1.) a společenské praxe (část 2.)

---

¹² „Tyto své členy i širokou veřejnost seznamujeme s duchovním i kulturním odkazem Keltů a umožňujeme jim kontakt se současnou kulturou, hudbou, výtvarným uměním, slovem atd. které vycházejí z keltských tradic. Informujeme o vycházejících knihách, výstavách a kulturních akcích, které mají vztah ke Keltům“ – informace pochází z internetových stránek sdružení. URL:<<http://www.beltine.cz/o-sdruzeni-bratrstvo-keltu>> [25.6.12.].

2. Kontext

V této kapitole se pokusím svůj projekt zasadit do kontextu výzkumů, které považuji za relevantní pro dané téma. Jedním z důvodů takového počínu je seznámit čtenáře s dosavadní literaturou, která o keltománii vznikla. Jak už jsem upozorňoval v úvodu, doposud nevznikla studie, která by se tomuto tématu přímo věnovala v českém prostředí, nicméně k určité reflexi obdobného fenoménu v západní Evropě přeci jen došlo. Dále je třeba vzít v úvahu práce, které se keltománie týkají okrajově. Nejen, že mohou přispět k lepší orientaci v dané problematice, avšak hlavním důvodem, proč je zmiňuji je skutečnost, že jimi chci poukázat na oblasti vědění, které tato práce může zpětně obohatit. Svým způsobem legitimizuji svůj výzkum jako příspěvek k již existujícím badatelským tradicím. A konečně, českou keltománii není možné chápat bez odkazu na širší socio-kulturní kontext, v němž probíhá. Chápu ji především jako součást těchto dvou procesů – „evropské keltománie“ a „českého transformačního procesu“.

2.1 Keltománie ve světě

Keltománie v České republice je součástí „proudu“ aktualizace tématu Keltů, který v osmdesátých letech dvacátého století výrazně působil v rámci sociokulturní sféry v celém západním světě a v západní Evropě především. Některé oblasti tohoto působení jsou zmapovány velice dobře.

Zřejmě nejvíce se můj výzkumný záměr metodologicky blíží studii Angely Piccini *Filming Through the Mists of Time: Celtic Constructions and the Documentary*¹³, v níž se autorka zabývá různými reprezentacemi Keltů v archeologických dokumentech vysílaných britskými televizními stanicemi od roku 1985. Dospívá ke zjištění, že období mladší doby železné je na obrazkách rezistentní vůči jiným druhům vyobrazení než těm, která nabízejí romantickou představu keltské kultury plné magie a spirituality. „Realističtější“ či

---

¹³ PICCINI, A. *Filming Through the Mists of Time: Celtic Constructions and the Documentary*. In *Current Anthropology. Special Issue: Anthropology in Public*. February 1996, vol. 37, no. 1. s. S87-S111.

polemičtější snímky měly podstatně nižší sledovanost a zřejmě i proto ve vysílání dostaly při reprízách, pokud na ně vůbec došlo, mnohem méně prostoru. Největší úspěch tedy slavila díla, která reprodukovala „kulturní balíček Keltů“, jehož konstrukci Piccini sleduje až do poloviny 19. století, kdy vzdělaní buditelé jako Matthew Arnold a Ernest Renan začali z pozice vědců vynášet obecné soudy o „keltské kultuře“ na základě MacPhersonova padělků Ossianových zpěvů¹⁴. Renan ve spisu „La poesie des races celtiques“ z roku 1850 popsal distinkci mezi femininními Kelty a maskulinními a proto silnějšími Germány, s čímž souzněla i Arnoldova přednášková řada „The study of Celitic Literature“, v nichž Kelty popsal v protikladu k „materiálním, utilitárním, racionálním, industriálním“ Sasům – jako „duchovní, nepraktické, přírodní a poetické“¹⁵.

Angela Piccini shledává jako jeden z hlavních důvodů odolnosti tohoto „kulturního balíčku“ vůči jakékoliv reinterpetaci skutečnost, že je silně „zapuštěn“ ve veřejné sféře. S tímto tvrzením plně souhlasím a mým záměrem v této práci je ukázat, jak k materializaci představ o Keltech v Česku docházelo. Pojďme se tedy podívat na příklady toho, jak bylo s Kelty v Evropě osmdesátých let ve veřejné sféře zacházeno.

Martin Dietler se velmi podrobně zabýval využitím keltského odkazu při konstrukci kolektivní paměti a národní identity ve Francii. Ve svém článku *A Tale of Three Sites: The Monumentalization of Celtic Oppida and the Politics of Collective Memory and Identity*¹⁶ popisuje následující scénu. Roku 1985 stojí francouzský prezident François Mitterand poblíž rozvalin pevnosti Bibracte, kde se údajně galský vojevůdce Vercingetorix pokoušel sjednotit roztroušené kmeny na odpor proti římské invazi, a hovoří o potřebě národní jednoty. Poté, co oznámil, že u Bibracte se odehrálo první dějství francouzské historie, prohlásil jej místem národního významu¹⁷. Od té doby je součástí oppida plaketa prezidenta republiky. Dietler dále ukazuje, že pro politické akty byly využívány i další lokality spojované s keltskou historií a to i z opačné strany politického spektra, než kde stál socialista Mitterand. Jean-Marie Le Pen, předseda krajně pravicové Národní Fronty, si pro tiskovou konferenci v roce 1990 vybral Alésii, místo Vercingetorigovy prohry, aby

---

¹⁴ Skotský básník a později politik James MacPherson roku 1761 vydal dílo *Fingal, an Ancient Epic Poem in Six Books, together with Several Other Poems composed by Ossian, the Son of Fingal, translated from the Gaelic Language*. Tato básnická sbírka měla být MacPhersonem údajně přebásněna do angličtiny z gaelského originálu, pocházejícího ze 3. století. Nicméně tento originál nebyl nikdy veřejnosti předložen a mnoho odborníků se na základě analýzy básně shodlo, že jde o podvrh.

¹⁵ PICCINI. s. 89.

¹⁶ DIETLER, M. A Tale of Three Sites: The Monumentalization of Celtic Oppida and the Politics of Collective Memory and Identity. In *World Archaeology*, June 1998, Vol. 30, No. 1. s. 72 -89.

¹⁷ V originálu „national site“.

dostatečně zdůraznil svou výzvu k „návratu ke kořenům“ a „obraně proti invazím“.¹⁸ Gergovii, kde galský náčelník naopak svedl vítěznou bitvu, zvolil zase pro začátek své kampaně Jaques Chirac. Podle Dietlera však za Mitterandova prezidentství odkazy na keltskou minulost nesloužily pouze k mobilizaci francouzských voličů, ale sloužily také pro účely ideologické naturalizace mnohem rozsáhlejšího a modernějšího politického uskupení, Evropského společenství a později i Evropské unie. Keltové měli tvořit esenciální základ sjednocené Evropy. V jiném článku, který dokonce vyšel v českém překladu roku 1999 v časopisu *Archeologické rozhledy* pod názvem *Naši předkové Galové*¹⁹, se Dietler zaměřuje mimo jiné na praxi pořádání velkých archeologických výstav o Keltech, které vznikaly od roku 1980 po celé Evropě. Mnoho z nich bylo velmi dobře financovaných a všechny probíhaly za participace hned několika států. Dietler tvrdí, že tyto výstavy zapadají do obecné koncepce budování jednotné evropské identity skrze důraz na společné kulturní dědictví, vypracované Evropským společenstvím.²⁰ Nejen mezinárodní charakter produkce, ale i název často odkazoval k evropské vzájemnosti. Jedna z prvních výstav v rakouském Steyru nesla podtitul „Raná forma evropské jednoty“, největší benátská z roku 1991 pak poslání vyjádřila zcela explicitně „Keltové: první Evropa“. Jak ukážu v dalších částech práce, spojitost Keltů s Evropou, potažmo Evropskou unií, byla přítomna i v českém diskurzu o Keltech.

Další podrobně zmapovanou oblastí je využívání téhož odkazu v hudebním průmyslu. Vznik pozoruhodného žánru „keltské hudby“ detailně popsal James Porter v článku *Locating Celtic Music (and Song)*²¹. Od osmdesátých let toto označení začalo být hromadně užíváno jednak pro lidovou hudbu z oblastí, u nichž se předpokládá nepřerušená kontinuita osídlení keltskými kmeny, zpočátku především z Irska, Skotska a Bretaně, a dále pro nejrůznější fúze z vycházející z těchto hudebních tradic. Do té doby však byly tyto žánry spjaty s určitou lokalitou nebo etnikem, jehož jméno nesly, případně byly chápány jako součást amerického folku, do něhož pronikly díky imigračním vlnám z Evropy. Nálepka „celtic music“ je však postupně svedla do atraktivního „balíku“, který se

---

¹⁸ DIETLER, M. A Tale of Three Sites. s. 82.

¹⁹ DIETLER, M. *Naši předkové Galové : archeologie, etnický nacionalismus a manipulace s keltskou identitou v moderní Evropě*. In *Archeologické rozhledy*. 1999, Roč. 51, č. 3, s. 537-556. ISSN: 0323-1267.

²⁰ Ibid.

²¹ PORTER, J. Introduction: Locating Celtic Music (and Song). In: *Western Folklore*. 1998, Vol. 57, No. 4., s. 205-224.

velmi dobře prodával a celosvětově zpopularizoval jak hudbu²², tak samotný termín. Brzy se stala například pro irskou tradiční hudbu jediným myslitelným označením. Britta Sweers ve své disertační práci²³ uvádí, že na přelomu let 1992/1993 se v americkém hudebním časopise *Dirty Linen* irská tradiční hudba objevuje spíše jako „music from Ireland“, nicméně o dva až tři roky později se hovoří o keltských kapelách, keltských festivalech a keltském zvuku.²⁴ Konstrukt hudebních distributorů měl také zpětně reálný dopad na živé provozování lidové hudby v „původních“ oblastech, neboť mezi nimi začalo docházet k čilé kulturní výměně. Dobrou ilustrací je užívání bouzouki v „keltské hudbě“. Tento řecký nástroj byl uveden do irské tradiční hudby v pozdních šedesátých letech dvacátého století Johnny Moynihanem z kapely Sweeny's men a zpopularizován, již v nové podobě, která se od řecké verze nepatrně liší, Dónalem Lunnym a Andy Irvinem z legendární formace Planxty. Dnes již bouzouki jako doprovodný nástroj využívají kapely hrající lidovou hudbu Skotska, Bretaně, ale i Asturie a Galicie, které se rovněž ke keltskému odkazu hlásí²⁵.

Zmíněné studie nastiňují, jaké podoby měla vlna keltománie, která v osmdesátých letech procházela západní Evropou. Navzdory mnoha shodným rysům ji nelze považovat za projev nějakého homogenního „kulturní programu“, ukazuje se naopak, že „keltský balíček“, o němž hovoří Piccini, byl velmi adaptivní a situačně vycházel vstříc potřebám „uživatelů“. Proto i o deset let později v prostředí České republiky získal specifickou podobu, která si podle mě zaslouží samostatné zpracování. Krom toho takové pojednání může zpětně přispět k lepšímu zmapování keltománie na evropské úrovni a k hlubšímu porozumění fungování kulturní difuze obecně.

---

²² Například irská „tradiční“ kapela The Chieftains vydala v roce 1995 album *The Long Black Veil*, na němž za doprovodu harfy a dud zazpívaly irské písně hvězdy jako Mick Jagger, Sting, Sinéad O'Connor, Tom Jones a další.

²³ SWEERS, B. *Electric folk in England. Musical and Sociocultural Aspects*. Dissertation zur Erangung der Würde des Doktors der Philosophie der Universität Hamburg, Hamburg 1999.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ VALIŠ, D. Ta naše písnička irská...

2.2 Český transformační proces

Druhým rámcem, k němuž je dle mého názoru vhodná českou keltománií vztahovat je postsocialistický transformační proces. Bohužel i tato oblast české, respektive československé, historie je na akademické půdě reflektována minimálně. Za průkopnický počín pokládám knihu Ladislava Holého *Malý český člověk a skvělý český národ*²⁶, což je pravděpodobně první pokus o zkoumání české společnosti z pozic kulturní a symbolické antropologie. Pro účely mé práce je inspirativní zejména Holého pojednání o symbolech připomínaných během občanských protestů proti komunistické straně a diskurzech, v nichž byla nespokojenost se stávajícím zřízením formulována. Mnoho závěrů Ladislava Holého rezonuje s těmi, které učinila Katherine Verdery, jež se zabývala především transformací v rodném Rumunsku, ale vyjadřovala se také k situaci v celém východním bloku²⁷. Jak Holý, tak Verdery spatřují v procesu transformace velký stimul pro vznik nejrůznějších „ideologií“ v Geertzově pojetí, tj. debat o „nových zítřcích“ a novému směřování společnosti, rekonceptualizací pojmů jako například společnost a vlastnictví²⁸ vytváření symbolických hranic. Výrazným rysem těchto debat – a zdá se, že společným pro všechny čerstvě osamostatněné sovětské satelity – bylo připisování odpovědnosti za neduhy společnosti nějakému „Druhému“, zatímco ona sama tak mohla bez poskvrny stáčet „kormidlo dějin“ směrem k optimističtější budoucnosti. Katherine Verdery tuto strategii sleduje především v souvislosti s nástupem nacionalistických tendencí, zatímco Holý si ji všimnul už během demonstrací v předvečer velkých změn, kdy byly tyto události interpretovány jako střet národa umělců a myslitelů se státem zosobněným hloupými a nekulturními byrokraty. Nicméně motiv hledání viníků ani zdaleka nevyčerpává bohatou změť idejí, která vznikla nově nastalou situací. Postsocialistické společnosti v devadesátých letech včetně té české se vyznačují nepřehlednou změťí vzájemně se prolínajících diskurzů. Mezi ně chci v této práci zařadit i ze Západu příšedší diskurz keltický, který byl do zmíněných debat rovněž zapojen. Co se týče zmapovaných trendů v české společnosti devadesátých let, hodně jsem při rešerších čerpal kromě již zmíněných

---

²⁶ HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ...*

²⁷ Kromě řady článků například kniha VERDERY, K. *What Was Socialism and What Comes Next?* Princeton: Princeton University Press, 1996., nebo sborník BURAWOY, M. a VERDERY, K. *Uncertain transition: ethnographies of change in the postsocialist world*. Lanham: Rowman and Littlefield, 1999.

²⁸ Srov. VERDERY, K. *Transnationalism, Nationalism, Citizenship, and Property: Eastern Europe Since 1989*. In *American Ethnologist*, May 1998, Vol. 25, No. 2 s. 291-306.

Ladislava Holého a Katherine Verdery z prací Miroslava Vaňka, které pokrývají vývoj ekologických hnutí²⁹, Dušana Lužného³⁰, který se zabýval religiositou a novými náboženskými směry.

V kontextu české transformace se nabízí zejména otázka, jak keltománie zapadla do zmíněného myšlenkového kvasu. Možná její zodpovězení přispěje k pochopení toho, proč řada lidí v devadesátých letech investovala tolik času a úsilí do něčeho tak vágního čím byl keltský odkaz.

---

²⁹ VANĚK, M. *Nedalo se tady dýchat. Ekologie v českých zemích v letech 1968-1989*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1996.

³⁰ LUŽNÝ, D. *Hledání ztracené jednoty. Průniky nových náboženství a ekologie*. Brno : Masarykova univerzita, 2004.

3. Část I.

*To tenkrát slovo platilo a za lhaní se mlátilo
do hlavy kamenem, no špatně se nám nežilo
My pro samou legraci sme neměli čas na práci
a pro ty nezvaný tu stály mosty padací...³¹*

V této části práce se budu analyzovat keltský diskurz, tedy vypovídání o Keltech v českých periodikách mezi lety 1990 - 2000. Jak už jsem uvedl mnohokrát, hlavním předmětem tohoto zkoumání je reprezentace Keltů ve zmíněných tiskovinách. Jak se pokusím ukázat, keltský diskurz se nevyznačuje pouze rekurencí určitého okruhu témat, ale vykazuje „soudržnost“ i díky principu, na jehož základě je vytvářena souvislost mezi jednotlivými výpověďmi. Protože věřím, že právě nazření způsobu, jakým lidé souvislost s Kelty vytvářeli, může poskytnout klíč k pochopení nesmírného úspěchu keltománie nejen v České republice, ale i ve světě, budu se mu věnovat hned v první kapitole. Poté přijde na řadu obsahová analýza keltského diskurzu neboli přehled témat, u nichž je ke Keltům odkazováno nejčastěji a která tak utvářejí kolektivní představy o jejich odkazu. Na samém závěru této části nabídnu interpretaci dosavadních závěrů a úvahu nad rolí vědecké praxe v procesu vytváření reprezentace keltské civilizace.

---

³¹ Výjev i text pocházejí z klipu k písni Čert na koze jel od populární kapely Kabát. Na obrázku „naklonovaný“ frontman Josef Vojtek ve skotském kiltu pochoduje za zvuku dud.

3.1. Keltománie jako mytologie

Pro pochopení fenoménu keltománie je podle mě zcela zásadní porozumět určitému principu konstrukce výpovědi, který zaujímal v diskurzu o Keltech během devadesátých let dominantní postavení. Představuje způsob kolektivního nakládání s keltskou symbolikou a já osobně mu proto přikládám konstitutivní funkci fenoménu keltománie. Budu o něm většinou hovořit jako o „mytologii“³², případně „mytologické konstrukci výpovědi“. Dříve, než na konkrétním materiálu vysvětlím, jak se mytologie projevuje v diskurzivní praxi, připomenu v krátkosti některé základní poznatky z oblasti literární vědy a filosofie jazyka, s jejichž pomocí se pokusím co možná nejsrozumitelněji daný princip popsat.

Začněme s obecnou tezí, smysluplnost jakéhokoliv psaného textu závisí na tom, je-li recipienty rozpoznán vztah mezi prvky, jež ho tvoří. Tento princip, zdá se, funguje i na nejzákladnější úrovni zacházení se symboly, alespoň se to Quentin Skinner³³ pokouší dokázat na myšlenkovém experimentu, ve kterém se snaží mávající člověk upozornit autora příkladu na běžícího býka. Abych mohl zachytit signál: „Uhni!“, musím rozumět, že mezi „máváním“ a „býkem“ existuje vztah, kterému můžeme říkat třeba „varování“. Právě institucí³⁴ „varování“ se oddělené symboly pojí v jeden celek. Tento příklad je demonstrací toho, že do tvorby výpovědi nutně vždy vstupuje širší rámec již známých situací, typizovaných použitím symbolů atd., které nejen, že možnosti sdělení vymezují či omezují, ale dokonce je zakládají. Tyto „instituce“ či „rámce“, které mezi prvky ustavují smysluplný vztah, lze tematizovat a pomocí ideálních typů³⁵ i popsat. Doklady plodného badatelského úsilí v této oblasti mohou být například systém gramatiky, Aristotelova zápletky a do určité míry i Geertzův pojem kultury. Všechny tyto koncepty rovněž mohou dát odpověď na otázku, proč cítíme jisté znepokojení, chybí-li rozvitě větě podmět, vtipu pointa, příběhu hrdina či hrdinovi příběh, detektivce rozuzlení, rovnici řešení. Právě proto, že prvky – ať už jsou to písmena, slova, věty, zápletky, kapitoly, celé romány – vždy odkazují k celku a naopak celku k prvkům, čekáme křečovitě na pointu, anebo váháme, zda šlo skutečně o vtip.

Termínem „mytologie“ se snažím zachytit takový ideálně-typický „rámec“, který mezi výpověďmi vytváří vztah podobným způsobem jako poezie. To, co drží pohromadě báseň, pominu-li tradiční

³² Tento pojem přejímám od Rolanda Barthesa, více BARTHES, R. *Mytologie*. Praha : Dokořán, 2004.

³³ Skinner ovšem využívá starého Wittgensteinova příkladu, více SKINNER, Q. *Visions of Politics. Regarding Method (Volume 1)*. Cambridge. University Press. 2002.

³⁴ Pojem „instituce“ přebírám z knihy BERGER, P a LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Brno: CDK 1999.

³⁵ Zde se odvolávám na klasickou Weberovu definici.

formu, je určité sdělení. Proto lze jejímu autorovi „prominout“, mnozí to dokonce i vítají, že se v jednom verši vyskytují velmi neintuitivní spojení předmětů, dejme tomu „vana“, „armáda“, „svit“, pakliže vyvolá určitou náladu, myšlenku atp. Zatímco však v případě básně zpřítomnění obsahu a tím pádem i vztah mezi jednotlivými prvky existuje právě díky této básni a pro tuto báseň, mytologie dalece přesahuje jeden konkrétní útvar. Jedná se vlastně o jakousi společensky institucionalizovanou báseň nesoucí společensky relevantní sdělení.

Přikročím nyní k demonstraci právě popsaného principu v diskurzu o Keltech, abych ukázal, v čem vidím jeho důležitost pro chápání celé keltomanské vlny.

3.2. Keltská „bricolage“³⁶

Jedním z nejvýraznějších rysů keltského diskurzu je značná stylová a žánrová roztržitost. Tuto skutečnost přičítám tomu, že keltský diskurz do značné míry kompiluje výpovědi z různých diskurzivních tradic, které na sobě byly doposud nezávislé a odlišovaly se od sebe mimo jiné i převažujícím způsobem argumentace, stylistikou a dalšími charakteristikami.³⁷ Vzniklou ambiguitu keltského diskurzu můžeme nejsnáze pozorovat na výběru článků ve Zpravodaji Bratrstva Keltů.

*„Bride, skvělá žena,
Náhlý plamení
Ať nás ohnivé jasné
Slunce Vezme do
trvajících
království.“*

)³⁸

*„Čtivý průvodce bájnou historií
keltských předků je doplněn nejen
ukázkami původní keltské poezie,
ale i praktickými cvičeními, která
čtenáři umožní sdílet svět keltských
duchovních tradic. Na knihu
naváže kurz keltské spirituality,
který v Čechách povede přímo C.
Matthewsová.“*

)³⁹

*„Častý výskyt G551D v uvedených
zemích naznačuje, že by tato mutace
mohla mít původ v keltské populaci.
Ve všech zmíněných oblastech je totiž
doložen vliv původního keltského
obyvatelstva od dob rané keltské
etnogeneze (2000/1000 př. n. l.) přes
vytváření keltských národů (600 př.
n. l.) až po rozvoj a rozšiřování
aalpské středoevropské
a západoevropské civilizace na konci
posledního tisíciletí
př. n. l.“*

³⁶ Pojem „bricolage“ – „kutilství“ přivedl do akademických kruhů Claude-Lévi Strauss ve svém díle *Myšlení přírodních národů*. V této práci jím chápu tvůrčí postup, kdy jsou části různých textů k sobě „slepovány“ tak, že nesou zcela nový obsah.

³⁷ Tento aspekt diskurzivního přejímání podrobně rozpracoval například Norman Fairclough v knize FAIRCLOUGH, N. *Analysing discourse : textual analysis for social research*. New York : Routledge, 2003.

³⁸ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1996, č. 9, Praha : Bratrstvo Keltů, s.18.

³⁹ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1997, č. 11, Praha : Bratrstvo Keltů, s.20.

Je zřejmé, že se jedná o naprosto rozdílné útvary. První je modlitbou ke keltské bohyni Brighid, druhý nabízí knihu a kurz – je něco mezi recenzí a pozvánkou - a třetí je výňatkem z pojednání o keltské etnogenezi. Rovněž se liší na lexikální úrovni a de facto se týkají zcela odlišných věcí. Za povšimnutí stojí i styl, kterým jsou informace prezentovány. Zatímco ve druhé ukázce jsou entity „bájná historie keltských předků“, „původní keltská poezie“ a „keltská duchovní tradice“ zcela neproblematické, třetí ukázka přináší spolu s „vědeckým žargonem“ obraty, jako „naznačuje“ a „mohla mít“, které naopak signalizují jistý odstup a váhání. Dva úryvky, které nyní uvedu, se pro změnu oba týkají stejného tématu, kterým je „keltská hudba“, avšak argumentační linie je tak rozdílná, že vyvstává otázka, zda je řeč o stejném žánru.

„V současné keltské hudbě se nejčastěji setkáváme s použitím církevních tónin - molů, říkáme že jde o modální koncept. Často se setkáváme s dórskou stupnicí (nalézá se na druhém stupni základní durové řady), která je v této hudbě velmi oblíbená, říkáme jí charakteristická. Dále je to stupnice mixo - lydická, používaná velmi často místo normální durové stupnice. Někdy se během jedné skladby nebo její části vystřídá stupnice mollová s durovou (např. D - dur a D - moll), případně se střídají často, a pal se jedná o tzv. durmollovou stupnici. Ta ostatně není typická jen pro irský folklór, ale pro evropské folklóry vůbec. Možná, že to je jeden ze styčných bodů. Zvláštní stupnicí, používanou v keltské hudbě, je neúplná stupnice, kde se některý z tónů vynechává....“

„Keltská hudba má svou bojovnou, taneční, ale i snivou, baladickou polohu. Keltští harfeníci museli být také mistři tří druhů hudby: Suantraidhe, při kterém posluchač usnul, Gohtraidhe, při kterém všichni prolévali slzy a Genintraidhe, při jejímž poslechu se každý smál. Připomeňme též tradici keltských druidů, jakýchsi kmenových kouzelníků, kteří metafyzickým způsobem splývali s přírodou a kteří rozuměli řeči větru, moře, země i slunce a tlumočili jejich „vzkazy“ ostatním, podobně jako u kultur indiánských nebo

)41

)42

Zde bych chtěl poukázat především na zcela odlišné rámce, v nichž je o keltské hudbě vypovídáno. Zatímco v prvním případě je identita keltské hudby traktována z muzikologické perspektivy – s využitím náležité terminologie jako mixolydická stupnice, dur, moll –, v druhém případě se nám keltská hudba představuje coby další článek tradice hrdinských a milostných písní, jako hudba schopná evokovat/nést náladu, hudba magická, a slova, jichž je použito, se liší zrovna tak – druidové, řeč větru, indiánské a africké kultury.

⁴⁰ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. 1999, č. 18, Praha : Bratrstvo Keltů, s.14.*

⁴¹ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. 1996, č. 7, Praha : Bratrstvo Keltů, s.16.*

⁴² *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. 1996, č. 9, Praha : Bratrstvo Keltů, s.20.*

Avšak stejnou roztržičnost, kterou jsem nyní demonstroval na člancích publikovaných ve Zpravodaji, je možné jej zachytit na mnohem menších útvarech i v rámci jiných tiskovin. Obrazně řečeno, to, co se doposud mohlo jevit jako specifická redakční práce, je možné vysledovat napříč celým diskurzem o Keltech. Pokusím se své tvrzení doložit rozbořením článku „Druidi, jako keltští šamané, používali ploché léčivé kameny⁴³“, který vyšel v Českolipském deníku.

„Před příchodem Germánů do Čech, zde již žili po generace Keltové a jejich druidi (galsky druid znamená největší mudrc). Vykládali duchovní otázky, znali prostředky, jak způsobit trans a extázi, uměli věštit a léčili duši i tělo. Existuje domněnka, že pojem druid pochází z gótského "trudan" (noční duch). Snad proto se jim také říkalo snová strašidla, které se dochovalo až do dnešních časů. Stejně tak se dochovala do dnešní doby i tzv. muří noha, jako magické znamení používané nejen pro zdraví, ale i jako ochranné znamení proti nočním běsům...“

V první části článku je vylíčen zlom, milník, snad možná i konec „bezčasí“, reprezentovaný „příchodem Germánů“. Dále jsou vylíčení Keltové, resp. druidi, jako ti, kdo znají věštecké, léčebné a jiné techniky. Zajímavým způsobem zde funguje argumentace. Deklarované schopnosti druidů jsou zde zcela neproblematické, jsou faktem. Přesto se v této části článku hojně vyskytuje „etymologická argumentace“. Jejím cílem však není doložit druidské umění – to je faktem, ale doložit keltské stopy v „dnešní době“, „v dnešních časech“.

„...Tradice lidu se změnila s příchodem křesťanství, přesto jsou dochované zprávy, například o irském mnichovi Kewtonovi, že se v náboženském transu vznášel několik metrů nad zemí a přitom nakladla vlašťovka do jeho rozevřených rukou vejce a v klidu je vyseděla.“

Článek pokračuje tím, že opět prezentuje (týž?)zlom, nicméně v tomto případě je spojen s „příchodem křesťanství“. Opět se argumentace zaměřuje na kontinuitu tradice, která je ztotožněna s „transem“ a schopnostmi, které zapříčinily úžasný kousek s vlašťovkou, avšak tentokrát stojí na údajných dochovaných zprávách.

„...Keltské kmeny vytvářely elitní skupiny druidů (šamanů), věštců, králů a pěvců. Druidové stáli podle svých hodností před králi, kteří nikdy nebyli šamany, ale ojedinele působili jako pěvci (bardi) a věštcí (vatové). Aristoteles označil druidy za objevitele filozofie. Caesar je podrobně popsal ve svém díle "De bello Gallico". Keltové, kteří vytvořili velkou státní organizaci, byli tvůrci mimořádné kultury, od Řeků převzali hodně kulturních forem. Typické druidské dovednosti jsou například: Shromáždění u pramenů k přijetí zjevení země a podsvětí či pohled do budoucnosti s pomocí kalendáře.“

---

⁴³ Českolipský deník. Ústí nad Labem : Labe. 25.11.1998, s.9.

V další pasáži se objevuje třetí druh argumentace, a to odkaz na autority, kterými jsou v tomto případě Aristoteles a Caesar. Opět nepodkládají nějaké konkrétní tvrzení, pouze určitým způsobem ztvrzují výjimečné schopnosti druidů. Netroufám si odhadnout, nakolik souvisí „Řekové“ s „mimořádnou kulturou“ či právě s Aristotelem. Prolínání jednotlivých linek – organizace Keltské civilizace a druidské dovednosti - je na této pasáži obzvlášť dobře patrné. Za povšimnutí stojí i vazby mezi Kelty a výrazy jako „elitní“, „velká organizace“, „mimořádná kultura“.

„Často se hovoří o léčivé moci druidských kamenů, podle mého názoru pochází toto umění z šamanských kořenů. Najděte si několik plochých kamenů, nejlépe u nějakého vodního zdroje, kde podle tradice druidové nejraději přijímali zjevení ze země a světa duchů. Vyberte si magické symboly (vzhledem k nedostatku místa je zde nemůžeme otisknout). Přeneste tyto symboly na ploché kameny, čímž přenesete jejich působení na kámen. Pro Kelty jsou duše lidí a celý svět nezničitelné a tvoří jednotu, rozhoduje přítomnost a možnost vyvolat minulost a zkušeností rozvíjet budoucnost.

Pokračování článku přináší další druhy argumentace, mám na mysli obraty „často se hovoří o“ a „dle mého názoru“. Vytvářejí zde vazbu mezi „druidy“, šamanismem, a „kameny“. Tato vazba trvá i přesto, že náhle dochází ke změně žánru. Z konstatování článek volně přechází do formy návodu, jak to signalizuje rozkazovací modus sloves, jež každou větu uvozují – „najděte si“, „vyberte si“, „přeneste“, aby pak plynule přešel zpět. Poslední věta působí v kontextu návodu zcela nesmyslně, neboť není jeho součástí ani formálně, ani obsahem sdělení.

Položte například sluneční kámen na určitou část těla, která je nemocná, což neznamená, že se z tohoto kamene stane nějaké pravěké horské slunce, a že proto bude působit léčivě. Znamená to, že dosáhnete žádoucího působení tak, že naprogramujete podvědomí jak jedním, tak předmětem na to, aby nasměrovalo příslušné působení z hlavy na poškozený orgán. Pro druidy byly posvátné i stromy, ve kterých často přespávali. Podle nich mají rostliny duši stejně jako svět živočichů. Stromy jsou pro šamany mimořádně významné jako pojítka mezi rovinami kosmu. Na jejich kmenech dávali lidé od nepaměti oběti určitým duchům. Posvátné háje a uctívané duby, břízy či modřiny, byly však křesťany vykáceny a vypáleny.

Návod na používání léčivých kamenů obsahuje argumentaci podporující jejich blahodárné působení, která je zcela explicitní a využívá strategie kontrastu – „neznamená to, že...znamená to, že...“. Naopak slovní spojení „sluneční kámen“ není v rámci celého článku vysvětleno a bylo zřejmě vyňato ze specializovaného diskurzu. Poslední odstavec přichází se zbrusu novým tématem, kterým je vazba druidů na stromy. Je-li „šaman“ slovo zastupující slovo „druid“, jak se to v průběhu celého článku jeví, pak je naznačena i vazba druidů na „roviny kosmu“. Poslední věta opět vyvolává představu zásadního zlomu – háje byly vykáceny a vypáleny, nikoliv jen káceny a páleny – způsobeného křesťanstvím, která se objevila hned v úvodu článku.

Podtrženo, sečteno, v poměrně krátkém článku se objevilo minimálně sedm typů argumentace, od etymologie, přes pramenné doklady, odkaz k autoritě řeckého filosofa až po „common sense“. Stejně pestrý by byl výčet témat a předmětů sdělení. V textu byla mimo jiné zmínka o Germánech, šamanech, věštění, transu, irském mnichovi, státní organizaci, světu duchů, léčebných kamenech, spisu O válce galské, břízách a kosmických rovinách, přičemž docházelo k prolínání několika žánrů. Popis jako by odpovídal obsahu libovolného čísla Zpravodaje. Článků, jako je tento, jsem během výzkumu objevil ohromné množství. Roztříštěnost textů s keltskou tematikou tedy nelze podle mě přičítat konkrétní práci autora či redaktora, nýbrž společenské praxi, principu nazírání, na němž tito participují – na mytologické promluvě. V následující kapitole se mu budu věnovat blíže.

3.3. Struktura mytologického sdělení

Jestliže se mi podařilo dostatečně demonstrovat rozříštěnost, která velkou část vypovídání o Keltech provází, mým dalším úkolem je popsat mytologii, na níž tyto hybridní shluky participují a která následně umožňuje vytvářet hybridy nové. Podíváme-li se, co článek, který jsem rozebíral v minulé kapitole, naopak spojuje, zjistíme, že je možné vysledovat určitou osnovu, či narativní linku, kterou zkusím stručně převyprávět. Zde „žili po generace Keltové“ , „Keltské kmeny vytvářely elitní skupiny druidů (šamanů), věštců, králů a pěvců „Keltové, kteří vytvořili velkou státní organizaci, byli tvůrci mimořádné kultury“, to bylo „Před příchodem Germánů do Čech“, „Tradice lidu se změnila s příchodem křesťanství, přesto jsou dochované zprávy, například o irském mnichovi Kewtonovi“, „Existuje domněnka, že pojem druid pochází z gótského "trudan" (noční duch). Snad proto se jim také říkalo snová strašidla, které se dochovalo až do dnešních časů. Stejně tak se dochovala do dnešní doby i tzv. muří noha, jako magické znamení používané nejen pro zdraví, ale i jako ochranné znamení proti nočním běsům...“. Mytologický princip spočívá v tom, že vůči tomuto příběhu stojí v juxtapozici vyprávění o kamenech s léčivými účinky, šamanech a rovinách kosmu. Tyto různé příběhy jsou na několika místech spjaty pomocí tvrzení, metonymií a metafor. Například motiv vypalování posvátných hájů je metaforou ke křesťanskému vypořádání se s šamanskou i keltskou tradicí. Konstatování, že druidi „... znali prostředky, jak způsobit trans a extázi, uměli věštit a léčit duši i tělo“, je klíčové pro to, aby později byla „tradice lidu“ ztotožněna s transem mnicha Kewtona. Dále věta „často se hovoří o léčivé moci druidských kamenů, podle mého názoru pochází toto umění z šamanských kořenů“ je ukázkovým příkladem metonymie, kdy údajné šamanské umění druidů, přechází i z gramatického hlediska na samotný kámen.

Narativ, který jsem právě popsal a která tmelí celý článek, je základním označujícím v keltské mytologické promluvě a lze ji nalézt v naprosté většině českých textů zabývajících se Kelty, které

vznikly v průběhu devadesátých let. Tuto naraci budu nazývat „příběh o Zlatém věku“⁴⁴. Je to příběh o blahobytu, umění a znalostech, z nichž dnes zbyly jen zlomky. Jeho základem je vyprávění o zániku keltské civilizace, které je propojeno – podobným způsobem, jako ten, který jsem popsal výše – s jiným tématem. Nemusí jít nutně o léčitelství. Další ukázka⁴⁵ je toho koneckonců dokladem, avšak hlavní důvod, proč ji uvádím, je, že na ní chci demonstrovat základní vztahové schéma v diskutovaném narativu. To je tvořeno třemi klíčovými body, které nazývám „zlatý věk“, „zánik“/„zapomnění“ a „odkaz“. Pojdme se podrobněji podívat na každý z nich.

1) Zlatý věk

„Zhruba ve 4.stol.př.n.l. se v Čechách objevuje keltský kmen Bójů.

Na svou dobu velice vyspělá keltská civilizace zanechala v Čechách nesmazatelné stopy. Ty nejvýraznější jsou v místech, kde budovali svá opevněná města, tzv. oppida. Byly to vůbec první městské útvary na našem území. Nálezy, které v těchto místech archeologové učinili, nás často uvádějí v úžas. Bójové již před 2 tisícovkami let znali žací stroj, tkalcovský stav a používali hrnčířský kruh! Z keltských oppid známe první srpy, hrábě, kosy a další zemědělské nástroje. V 2.stol.př.n.l. uměli Bójové vyrobit asi 70 druhů kování a různých konstrukčních součástí, které známe dodnes v nezměněné podobě.....

Tato část narace popisuje jakýsi ideální stav, přičemž způsob, jakým je vylíčen, se může lišit. Zde je ideál symbolizován pokrokovostí a řemeslnou zdatností, zatímco v článku, který jsem rozebíral posledně, se jednalo spíše o znalosti určitých postupů, avšak o obdivu ke keltskému dávnověku by nemělo být pochyb. Pasáže o nálezech, které „nás často uvádějí v úžas“, jenž je na konci věty stvrzen vykřičníkem, o Bójích, kteří „již znali“, o „prvních městských útvarech“, snesou srovnání s těmi, kde Keltové, vytvářejí „elitní“ skupiny, „mimořádnou kulturu“, umějí „vykládat duchovní otázky“, „věštit a léčit duši i tělo“, „znají prostředky, jak způsobit trans a extázi“.

2) Zánik, zapomnění

Na přelomu letopočtu je keltská civilizace v Čechách zničena, Germánské kmeny Markomanů a Kvádů pustoší a vypalují jedno oppidum za druhým a neohrožení Bójové, o kterých se říkalo, že se bojí jediné věci - totiž aby jim nebe nespadlo na hlavu - jsou vojensky poraženi hrubou silou a početní převahou mnohem zaostalejších germánských kmenů...

⁴⁴ Srov. ELIADE, M. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 2. Vyd. Praha : OIKOYMENH, 2009.

⁴⁵ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1995, č. 5, Praha : Bratrstvo Keltů, s.4.

Další část příběhu líčí zlom, zánik ideálního stavu. Je potřeba zdůraznit, že se nejedná o část druhou či navazující na tu první. Narativ je především danou vztahovou strukturou a jednotlivé části nemusí nutně být prezentovány chronologicky. I když je jejich řazení chaotické, je vztah, který zakládají srozumitelný, podobně jako v retrospektivních románech či ve filmech Quentina Tarantina. Dalším důkazem prvenství struktury před zdánlivou „dějovostí“ v keltském diskurzu je skutečnost, že i zánik ideálního stavu je v konkrétních případech asociován s různými událostmi, a to i v rámci jednoho textového útvaru. V článku o druidských kamenech figuruje jako příčina zániku keltského věku zároveň příchod křesťanství i Germánů. V právě diskutovaném úryvku to jsou pouze Germáni. Lze se však setkat i s jinými původci zkázy, například s Římany, Angličany či s komunisty a dokonce „zapomněním“. Z perspektivy kontinuálních dějin by byla situace, kdy nezáleží na tom, kdy k události došlo, neakceptovatelná. Opakuji proto, že v případě keltského diskurzu je hlavní funkcí narativu vytvoření struktury.

3)Odkaz

Ani jejich kultura nezmizela úplně. Důkazem toho je například většina místopisných názvů našich řek, kopců a hor (např. Fulhava-Vltava, Elb-Labe, Agara-Ohře, Mori-Mže a mnoho dalších). Keltské zvyky se dochovaly v našich svátcích, pouze jim byl dodatečně přisuzován křesťanský význam. Proto dnes pálíme čarodějnice (Keltský svátek ohně - Beltine), slavíme Dušičky (Keltský nový rok Samaine - den, kdy dochází ke kontaktu světa živých a mrtvých) i řadu dalších zvyků, jako je např. symbolické otvírání studánek...

Keltský gen se projevuje i v naší povaze, tolik podobné povahám jiných slovanských národů. Keltové, ač velmi vyspělí, nikdy nevytvořili žádnou říši. Proč? Byli stejně jako my mezi sebou hašteřiví a drželi pohromadě jen, až když bylo zle. Stejně jako my uměli čelit nadvládě cizích autorit s ironickým nadhledem. Byl to národ s obrovskou spiritualitou a duchovním světem, láskou k pábení a fantazií. Snad proto jsou nám povahově tak blízcí Bretaňci, Irové či Skotové, snad proto raději slyšíme skotské dudy než ruskou garmošku či německý bubínek.“

Totéž platí pro poslední bod narace, který jsem nazval odkaz. I ten se může v konkrétním příběhu zjevovat kdekoliv a v mnoha podobách. Jeho funkcí je evokovat, že i v dnešní době existuje vazba na Zlatý věk. S jistou mírou nadsázky lze tvrdit, že tuto aktualizací funkci nejlépe plní známý odstavec, který je přetištěn na začátku každého Asterixova dobrodružství: „*Celá Galie je obsazena Římany... Celá? Ne! Jedna vesnice, obývaná nepoddajnými Galy, ještě stále odolává nájezdníkům.*“ V ukázkách, které jsem předložil – a zpravidla ve všech dalších – ji zprostředkovávají výpovědi o archeologických nálezech (oppida, „*srpy, hrábě, kosy*“), původu slov („*trudan*“), místopisných názvů (*Fulhava-Vltava, Elb-Labe, Agara-Ohře, Mori-Mže*) a zvyků (Dušičky, pálení čarodějnic). Jak jsem se již zmínil, vazba na zlatý věk přechází v mytologické promluvě od vyprávění o Keltech

i na přidružené, označované téma. Proto se v posledním odstavci argumentuje údajnou povahovou blízkostí Čechů, Bretaňců, Irů a Skotů, jejich láskou k dudám a odporu k „*bubínku a garmošce*“, Keltským „*pábitelstvím*“. I zde je časová dimenze irelevantní.

Pokusím se nyní shrnout dosavadní poznatky a vyslovit určité závěry. Příběh o zlatém věku vytváří dichotomii mezi ideálním stavem a současností, a to pomocí tří fází příběhu či klíčových bodů, které se vyskytují v konkrétních naracích a které jsem popsals jako zlatý věk, zánik a odkaz. Tyto body jsou funkční pouze ve vzájemném vztahu. Bez zániku a chatrného odkazu by nemohl být valorizován dávnověk, což platí i opačně. Důležitým produktem mytologie je představa kontinuity, která sice byla narušena, avšak v pozůstatcích keltského dávnověku se stále skrývá esence původního stavu. V keltském diskurzu je tímto způsobem potlačována časová dimenze dějin a naopak je kladen důraz na stálost a neměnnost. Často proto můžeme narazit na pasáže, kde se prakticky maže rozdíl například mezi současnými obyvateli Irska a laténskými Kelty. Podobný efekt jsme měli možnost pozorovat i v článku o druidských kamenech. Druidské umění je dějinnou konstantou.

Roztříštěnost textů, o níž jsem hovořil v minulé kapitole, s mytologií úzce souvisí. Vzniká metodou bricolage, tedy skládáním výpovědí odlišných řádů do společného kontextu, příběhu o zlatém věku, což se neobejde bez tematických a stylistických skoků. Nemělo by se ale stát, abychom poukazováním na roztříštěnost ztratili ze zřetele paradigmatickou funkci mytologie – reálně, tj. v konkrétních existujících textech, navozuje trvalou souvislost mezi Kelty a jinými tématy a dále mezi těmito tématy navzájem. Vzniká tak proces v něm je vyprávění o zlatém věku keltské civilizace obohacováno o stále více prvků. Tuto mytologickou inkluzivní povahu ostatně sdílí keltský diskurz s jinými projevy keltománie.

3.4.Reprezentace Keltů

Na začátku jsem přirovnal mytologii k básni, jež překračuje jeden konkrétní útvar a stává se kolektivně sdíleným poselstvím. Nyní se odvažuji tvrdit, že v rámci keltského diskurzu se reprodukuje epická tragedie o zániku keltské civilizace, která je však skrze aktualizaci tohoto tématu proměňována v romanci⁴⁶. Tím, že výpovědi v keltském diskurzu mají tendenci přejímat strukturu narativu o zlatém věku, participují nejen na glorifikaci a idealizaci Keltů, ale zároveň vytvářejí zdání, že je na skvělou minulost možné znovu navázat. Že je aktualizace tématu Keltů spojena s tímto příslibem ukázu brzy na konkrétním materiálu. V této kapitole se budu zabývat tím, v jakých souvislostech byli Keltové v dobovém tisku nejčastěji připomínáni. Na jedné straně ukážu, jak se v různých situacích stvrzuje pozitivní obraz Keltů, na straně druhé pak naznačím, v jakých bodech se keltský diskurz mohl protínat s jinými diskurzy devadesátých let a jak velký byl ideologický potenciál keltské mytologie.

3.4.1.Keltské vlastnosti

Značná část keltského diskurzu se zabývá právě vlastnostmi a schopnostmi, které jsou Keltům připisovány. Těžko si představit lepší příklad, jak doložit pozitivní obraz keltského lidu než na výpovědích, které se ho přímo týkají. Pro zjednodušení výkladu jsem rozdělil nejfrekventovanější charakteristiky do tří skupin. Na konkrétních ukázkách zaměřím pozornost zejména na kontext, v němž jsou vlastnosti Keltů zmiňovány. Zkrátka, Keltové jsou nejčastěji líčeni jako:

1)zruční řemeslníci, chytrí lidé, pokrokáři

„Závěr setkání patřil vystoupení "pravého" skotského dudáka Williama S. Doehringa III. Zájemci o keltské dějiny si mohli také prohlédnout malou výstavku archeologických výzkumů, které zde započaly ve 30. letech. Kopie zbraní, ukázky nálezů malované keramiky či drobných předmětů a nástrojů jsou dokladem umu a řemeslné zručnosti, jaká byla dána i nám - potomkům Keltů."⁴⁷

---

⁴⁶Romanci mám, shodně s Haydenem Whitem, na mysli typ zápletky, v níž po mnoha strastech hlavní hrdina naplní osud a dobro vítězí nad zlem. Srov. WHITE, H. *Metahistory. The historical imagination in nineteenth-century Europe*. London : Johns Hopkins University Press, 1973.

⁴⁷ *Hanácké noviny*. Olomouc:Hanácké noviny 23.9.1997, s.7.

„Díky vykopávkám dobře víme, jak pokročilá byla materiální kultura Keltů. Razili zlaté a stříbrné mince, vyráběli šperky, klíče a železné zámky, zbraně, vozy a zemědělské stroje jako radlice, brány a dokonce primitivní žací stroj. Římští autoři uvádějí, že Keltové byli velmi čistotní. A pili pivo.“⁴⁸

„Člověk se mohl stát druidem jen díky svým schopnostem, vědomostem, moudrosti, vzdělání. Mnozí Keltové vstupovali do druidských škol, ale jen malé procento z nich se stalo úspěšnými absolventy. Školení trvalo asi dvacet pět let a bylo velice znesnadněno tím, že náboženské texty nesměly být zapisovány a každý druid musel vše nosit ve své paměti.“⁴⁹

Všechny tyto tři ukázky, byť pocházejí z různých zdrojů, jsou ve shodě, co se týče proklamované pokrokovosti a zručnosti Keltů. V prvním případě jde o zprávu z kulturní akce, na níž se účastníci mohli seznámit s jejich umem skrze ukázky materiální kultury. Zajímavá je identifikace autora s keltskou linií, po níž se tyto vlastnosti mají dědit. Mám za to, že kolektivní nárok na toto keltské dědictví vyjádřený slovem „nám“ je zde připsán českému národu. Stejnou funkci podle mého názoru implicitně plní ve druhé ukázce krátká nesouvisející věta „a pili pivo“, neboť odkazuje k českému „národnímu“ nápoji. Na tuto souvislost jsem totiž v keltském diskurzu mnohokrát narazil. O tom však podrobně pojednám později. Třetí ukázka se od prvních dvou liší zejména svým důrazem na vzdělanost oproti řemeslné zručnosti a také slovníkem, který druidy zasazuje takřka do kontextu moderního trhu práce. Velký důraz je kladen na zasloužený úspěch, který je odrazem osobních kvalit absolventa – schopnosti, vědomosti, moudrosti, vzdělání. Právě tento aspekt by nás měl upozornit na skutečnost, že výpovědi připisující Keltům určité kvality je třeba chápat plně ve vztahu k okolnostem, kdy byly vysloveny. Podle Holého byla většinou společnosti doba komunismu v porevolučních letech spojována s naprostým úpadkem řemesel, vzdělanosti i pracovní morálky⁵⁰. I zde je proto možné spatřovat v pozadí rozvinutý příběh o navrácení se do zlatého věku, kdy se Keltové stávají nositeli těchto vzácných statků.

2) svobodomyšlní, hrdí, nebojácní

„Keltský duch hrál tehdy ve světovém dramatu pravou úlohu a svoji tehdejší velikost doposud nepřekonal. Keltský odkaz skutečně musí zůstat zachován, ale nikoliv jako muzeální unikát. Těmto lidem svobodné, statečné a podnikavé povahy by se nepřičilo nic více, než přihlížet, jak toto dědictví gelovatí v rukou těch, kteří si činí nároky na jejich jméno a slávu.“⁵¹

⁴⁸ *Regenerace. Časopis pro zdravý životní styl.* Praha: Regenerace, 1994, roč. 2, č. 8, s. 6-7.

⁴⁹ *Dech draka. Časopis pro ctitele fantasy a her na hrdiny.* Praha: Altar, 1994, roč.1., č. 4, s. 47.

⁵⁰ Holý například uvádí populární heslo mezi protestujícími „Za rok budu o krok dál, dostanu se před Nepál“, které odkazovalo k výsledkům mezinárodního srovnání kvality školní výuky, v němž ČSSR zaujmula místo až za Nepálem. Ukazuje tak, že vzdělání byla velice citlivá oblast.

⁵¹ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj.* 1997, č. 13, Praha: Bratrstvo Keltů, s.20.

„Jenomže keltské společenství nebylo nikdy ve své dávné i méně dávné minulosti postaveno na jakékoliv ortodoxii, naopak. Jeho nosnými principy byla svoboda jako stav duše, nesmrtelnost duše jako prostor, ve kterém je umožněno Keltovi se pohybovat právě díky své svobodě, a fantazie, čerpaná ze světů, které každého Kelta obklopují.“⁵²

„měli strach jen z jedné věci, aby jim nebe nespadlo na hlavu“⁵³

Podobně jako v případě předchozí sady keltských vlastností, i tyto kvality jsou aktuální právě díky kontrastu „nové éry“ s bývalým režimem. Lidé „svobodné, statečné a podnikavé“ povahy byli chápáni jako naprostý protipól průměrného českého člověka v době normalizace. V devadesátých letech proto byly právě tyto „výjimečné“ vlastnosti vysoce ceněny - ať už chápány jako pilíř formující se občanské společnosti, nebo předpoklad úspěšného zavádění tržního hospodářství⁵⁴. Poznámka ve druhém úryvku o „ortodoxii“ je jeden z mnoha případů, kde je Keltům přisuzováno pohrdání autoritami. I tuto vlastnost je dle mého názoru třeba chápat v kontextu porevolučního nadšení jako vysoce hodnotnou. Z první ukázky stojí ještě za zmínku imperativ aktivního rozvíjení keltského odkazu, který reprodukuje narativ o zlatém věku.

3) zábavní společníci, „pábitelé“, lidé vtipní a plní fantazie

"za uhrazení příspěvků vám děkujeme, zejména těm členům, kteří nám poukázali víc, než museli. Dva z vás použili svého "keltského ostrovtipu a zaplatili částku rovnající se svému členskému číslu.“⁵⁵

„Třeba v hospodách. Tam sedí vedle sebe univerzitní profesor, kopáč a já nevím kdo a všichni se baví jako rovný s rovným. Vykládají si historky, jako je vykládal Švejk od Haška, kterého si mimochodem nesmírně jako spisovatele vážím. Větvené příhody, odbíhání do stran a vracení se k hlavnímu motivu. Typicky keltská vlastnost. Jsme tím zábavní, na rozdíl od studených čumáků, jako jsou třeba Angličani nebo hlavně Němci, kteří se umějí především tupě ožrat, až mlátěj téma půllitrami do stolu, sežerou k tomu fůru kyselého zelí a zpívají ty své blbě písničky, přičemž se navíc kolíbají. Děs.“⁵⁶

„Byl to národ s obrovskou spiritualitou a duchovním světem, láskou k pábení a fantazií. Snad proto jsou nám povahově tak blízcí Bretaňci, Irové či Skotové, snad proto raději slyšíme skotské dudy než ruskou garmošku či německý bubínek.“

---

⁵² Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. 2000, č. 21, Praha : Bratrstvo Keltů, s.20.

⁵³ Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. 1995, č. 5, Praha : Bratrstvo Keltů, s.5.

⁵⁴ Srov. HOLÝ, L. Malý český národ...

⁵⁵ Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. 1997, č. 11, Praha : Bratrstvo Keltů, s.1.

⁵⁶ MAREK, J. Jak jsem potkal Kelty, aneb, Češi přišli ve středu. Tři tucty fejetonů, jeden test, a pár vysvětlivek pro ty mladší. Opava : Optys, 1995, s. 56.

Za povšimnutí stojí především druhá a třetí ukázka. Humor zaujímá v českých autostereotypech výsostné postavení, proto i zmínky o keltském vtipu se zpravidla vyskytují v souvislosti s vymezováním se vůči jiným národům, než aby byly používány k vytvoření „tlusté čáry“ za komunistickou minulostí. Ve druhé ukázce jsou Keltové asociováni se Švejkem, symbolem češství par excellence, na základě schopnosti vykládat zábavné větvené historiky, kterou se Češi odlišují od Angličanů a Němců. Třetí ukázka, která se zde již objevila dříve, přisuzuje Keltům mimo jiné lásku k hrabalovskému „pábení“, což je samo o sobě „znárodnujícím“ aktem, a opět rozehrává motiv národního spojenectví, či nepřátelství.

Lze tedy konstatovat, že v keltském diskurzu jsou velmi četné výpovědi týkající se vlastností Keltů ohraňovány vyrovnáváním se s minulostí a/nebo se sousedy. V těchto souvislostech jsou Keltové připomínáni jako vzor, ke kterému bychom (jako Češi) měli tihnout. Nicméně pozitivní obraz Keltů se nereprodukuje pouze v těchto typických způsobech užití. Následující ukázka je dokladem toho, že tento obraz je sám o sobě opečováván a aktivně udržován. Jedná se o článek převzatý ze Zpravodaje Bratrstva Keltů s názvem *Devět nejčastěji tradovaných omylů o Keltech*⁵⁷.

„...Keltové jsou díky našim mlhavým znalostem o nich opředeni rouškou tajemství a záhadnosti. Díky tomu vznikají velmi snadno omyly v interpretaci jednotlivých historických výroků a zpráv. Ty se pak opisují tak dlouho, až z nich vzniká všeobecně přijímaný „fakt“. Několik takových hrubě zkreslujících faktů bych zde proto rád uvedl na pravou míru - zejména proto, že pověsti Keltům vesměs dosti ubližují a oni se tomu již nemohou bránit. Považujeme-li se za jejich potomky, měli bychom tedy vědět, že se za ně nemusíme v mnoha ohledech stydět...“

V prvních třech větách je konstatováno, že současné poznatky o Keltech jsou mimo jiné produktem opisování historických výroků a zpráv, aniž by tyto zdroje byly podrobeny pramenné kritice. Avšak co na této skutečnosti autora článku nejvíce znepokojuje je, že některé tyto informace Keltům „ubližují“. Autor tedy chce Kelty především očistit, abychom se za ně „nemuseli stydět“. V článku uvádí devět výroků, které shrnují mylné představy o keltské společnosti, které mezi lidmi kolují. Zastavme se u druhého bodu.

„2. keltové byli krvelační bojovníci.

Keltové byli jistě vynikající válečníci. V době plného rozkvětu keltské civilizace v Evropě pověst značně odvážných a vynalézavých bojovníků. Byli to však zcela bezohlední barbari a vykořisťovatelé? Pravda – byla jiná doba a jiné pohledy na morálku, zejména ve vojenských střetnutích. Avšak ne vždy byli Keltové bezohlední útočníci a rabovatelé. Jen málokdy válčili pouze kvůli rozšíření svého území ... Keltové byli především národ zemědělců a řemeslníků – v tom byla

---

⁵⁷ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 2000, č. 23, Praha : Bratrstvo Keltů, s.20.

jejich síla. Keltové sami měli zájem o život v klidu. Nebylo jim to však přáno především díky agresivní politice jejich sousedů - zvláště Říma, ale také Germánů a Dáků.“

Hned první věta přetváří negativní adjektivum „krvelační“ v pozitivní adjektivum „vynikající“. Hned v té následující se do celkového výčtu přidává „odvaha „a „vynalézavost“. Hlavní argumentace článku spočívá v tom, že odhaluje pravou podstatu Keltů – národ řemeslníků a zemědělců charakterizuje krom již zmíněných kvalit „zájem o život v míru“. Jestli se kdy dopustili nějakých nepravostí, v dobovém kontextu navíc zcela běžných, nešlo jejich přirozené jednání, nýbrž o jednání jim vnucené agresivní politikou sousedů.

3.4.2. Keltové a Češi

„V první části mystické trilogie, ve filmu Kamenná pečeť, zdůrazňujete, že na našem území je mnoho archeologických nálezů, odkazujících na Kelty. Chtěl jste tím naznačit, že Češi jsou potomci Keltů?

V každém případě

Znamená to, že pověsti o praotci Čechovi jsou jen pouhými báchorkami?

Považuji za naprosto mylnou představu, že Slované přišli do neobydleného, prázdného prostoru. Oblast, kde leží dnešní Čechy, byla obývána už odpradáвна. Je to takový d'olík, v němž vždy bylo velice příjemné bydlení. Já sám osobně se cítím víc jako potomek Keltů než jako potomek Slovanů.“⁵⁸

Souvislost mezi Kelty a českým národem je patrně tou nejčastěji explicitně zmiňovanou, což ostatně vyšlo najevo již v předchozí kapitole. K tomu se váže i mé zjištění, že v textech, které jsem zkoumal, se mezi vůbec nejfrekventovanější slovní spojení obsahující přídavné jméno „keltský“ řadí právě „keltské geny“, „keltská krev/kapka krve“, „keltský původ“, dále také „potomci Keltů“, „keltský národ“, „keltské etnikum“. V této kratičké ukázce se v zásadě neuvádí nic, co by se již neobjevilo v dříve rozebíraných textech, a sice že „zde po generace žili Keltové“ a Češi jsou jejich potomci (v předchozí ukázce se hovoří přímo o „keltském genu“). Autor filmu se odvolává na archeologii, což je strategie, se kterou jsme se rovněž setkali. Důvod, proč jsem tento úryvek vybral, je že personifikuje základní funkci mytologie, totiž, že na případnou pochybnost: „Češi a Keltové?“ dává jasnou odpověď: „V každém případě“.

---

⁵⁸ Rozhovor s Josefem Císařovským In *Denní Telegraph*. Praha : INTEGRA,1994, roč. 3., č. 23, s. 15.

Propojení tématu češství s keltským příběhem posiluje a reprodukuje nacionalistický diskurz v tom smyslu, že 1)traktuje Čechy/Kelty jako entitu, která je nositelem určitých kvalit – například řemeslných dovedností a léčitelských schopností, 2)klade důraz na diskontinuální dějiny a v neposlední řadě 3)naznačuje, že existuje jakýsi ideální stav, ke kterému je možné směřovat.

„Každou společnost chápu jako organismus, který má sebeobrané mechanismy. Třeba Československo je přece něco docela jiného než Čechy a Slovensko- to přece každý vidí, jak je to jiné. Každý cítí, jak jiné bude Slovensko, jak odlišné budou Čechy. Slovensko se rozpadne, rozeberou si je sousedé. Čechy zůstanou jako keltský mezník, jehož povinností je zadržet germánský vliv. Československo v tom možná mělo naději, ale možná myšlenka společného státu nebyla nikdy oprávněná...“⁵⁹

V této ukázce jsou česká a slovenská společnost popsány jako odlišné. Slovensko je prezentováno jako entita beze smyslu, která „se rozpadne“ a kterou „si rozeberou sousedé“. Čechy oproti tomu mají „sebeobrané mechanismy“, mají „povinnost“, plní funkci *keltského mezníku*. Za pozornost rovněž stojí vztah české společnosti ke Germánům a vztah k Československu, které jsou odlišné povahy. Germáni jsou vnímáni jako hrozba či agresor, zatímco společný stát Čechů a Slováků je neoprávněný a nepřirozený. Obě tyto typizace jsou v rámci keltského diskurzu velmi rozšířené. Vzpomeňme například zmínku o tom, že Keltové byli „vojensky poraženi hrubou silou a početní převahou mnohem zaostalejších germánských kmenů“. Germáni jsou bez výjimky líčeni jako barbaři, kteří stojí u konce zlatého věku. Slováci jsou oproti tomu spíše ti, kteří jeho návratu stáli v cestě.

„Chceme-li mluvit objektivně, tak nám nelze upřít naši keltskou minulost, která trvá od I. tisíciletí před naším letopočtem až do dnešních dnů. Tato minulost k nám živě promlouvá v našich zvycích a pověstech, a přetrvává i v našem podvědomí, které z nás dělá spíše Evropany, než nám tolik stále vnucované Štúrovské, Kollárovske či Šafaříkovské a rusofilské Panslavjany. U Slováků ztotožnění Slovenska s jejich slovanstvím je a vždy bylo pudem sebezáchovy, neboť se jedná o národ bez vlastní historické státnosti“.⁶⁰

V této ukázce se vazba Češi- Keltové potvrzuje odkazem na zvyky a pověsti, což je strategie nám již dobře známá. *Objektivní* české Evropanství stojí proti *vnucované* představě panslavismu. Lživost Štúrova, Kollárova a Šafaříkova jakoby rezonovala s jakýmsi životem ve lži celého slovenského státu. Skuteční bratři totiž leží na Západ. Pravda o keltském původu zakládá nově vztah Čechů k Irům, Bretaňcům a Skotům a vrací je do Evropy. Mezi zkoumanými materiály jsem nenarazil na cestopis, či na zprávu referující o setkání s příslušníky těchto „národů“, která by

⁵⁹ Rozhovor s Evou Švankmajerovou In *Respekt*. Praha : R-Press, 1992, 1.roč., 12.1.1992.

⁶⁰ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1997, č. 13, Praha : Bratrstvo Keltů, s.8.

opomněla keltskou vzájemnost zmínit. Čistě pro ilustraci uvádím odstavec z článku *V Irsku nejsou cizí lidé, ale přátelé* o pořádané výstavě jihočeských výtvarníků v Dublinu.

„Pro většinu zúčastněných umělců a patrně i pro region je současná výstava v Irsku něčím mimořádným, přinejmenším tím, že se uskutečňuje v zemi geograficky nám velmi vzdálené; na druhé straně je vsutku až překvapivé, kolik spojitostí mezi našimi zeměmi lze najít. Pocit blízkosti zřejmě existuje oboustranně, jak jsme se ostatně přesvědčili nejen při přípravě projektu, ale zejména

při krátkém, ale intenzivním pobytu v Irsku, kam bylo nutné výstavu dopravit. Sympatická země Irsko je nám sympatické již svou historií. Ve směsici tří dávných kultur anglosaské, normanské a keltské můžeme hledat příbuznosti především s tou posledně jmenovanou, která zanechala výrazné stopy

i u nás. Koneckonců od pradávnych obyvatel Evropy, keltských Bójů, máme i jméno naší pravlasti Bohemia...“⁶¹

Přátelství, sympatie a oboustranný pocit blízkosti je zde uváděn v kontextu *keltské příbuznosti*. Ta je u Čechů ztvrzena etymologií názvu Bohemia. V podobném duchu se nese i zpráva o prezidentské návštěvě Irska s názvem *Havel vzpomenul keltské kořeny*.

„Prezident Havel připomněl také společnou keltskou minulost obou národů i dnešní popularitu keltské kultury v České republice. Do Irska přišli přece kdysi Keltové od nás, ze své kontinentální pravlasti, k níž patřily i české země,“ podotkl v této souvislosti. Přestože na rozdíl od Irska byli Keltové v českých zemích posléze asimilováni, je zde stále mnoho lidí, kteří dodnes cítí v společném duchovním povědomí i cosi z jejich odkazu“, řekl prezident Havel.“⁶²

Protínání keltského a nacionalistického diskurzu je jednou z oblastí, kde je možné dobře poukázat na ideologické zacházení s keltskou tématikou. Jak píše Katheritne Verdery⁶³ nacionalismus v zemích bývalého sovětského bloku byl spíše způsobem jak se vypořádat se společenskou transformací, snahou zorientovat se, než že by šlo o ventilaci nedořešených problémů, které komunistický režim uměle zadržoval. Verdery se přesto zaměřuje především na princip hledání viníků – například Maďarů v Rumunsku, Turků v Bulharsku, Židů v Polsku (přestože se na polském území téměř žádní nevyskytují). „Keltská“ cesta českého národa tento prvek samozřejmě obsahuje též, nicméně nabízí také řešení v podobě těsnějšího spojení se

⁶¹ *Českobudějovické listy*. České Budějovice : Vltava. 5.11.1996, s. 4.

⁶² *Lidové noviny*. Praha: Lidové noviny, 1. 7.1996.

⁶³ VERDERY, K. Nationalism and National Sentiment in Post-socialist Romania. In *Slavic Review*, 1993, Vol. 52, No. 2, s. 179-203. Verdery zdůrazňuje, že dichotomické vidění světa podporovala v uvedených společnostech především sama komunistická strana, která (svou) politiku prezentovala jako morální imperativ a nikoliv prosazování partikulárních zájmů. Rétorika boje dobra se zlem byla přebírána nejen odpůrci socialistického zřízení před rokem 1990, ale přetrvala jako výrazný prvek diskusí v průběhu transformačního procesu.

západní Evropou, případně dalšími keltskými národy. Za připomenutí stojí studie Martina Dietlera, který popisoval snahy o vytvoření jednotné Evropské identity na esencialistickém základě společné keltské minulosti. V druhé části práce ukážu, že na základě této politiky se mnohým kulturním aktivitám v Česku dostalo podpory ze strany institucí Evropské unie.

3.4.3. Harmonie s přírodou

„Kotrlý připomněl, že Zeman pomohl prosadit křesťansko-sociální platformu do stanov ČSSD. Zeman však má podle Kotrlého tzv. keltské češství: "On prostě miluje dotyky stromů, objímání stromů..., čerpá duševní sílu ve stromech." To je v rozporu s křesťanstvím, uzavřel.“⁶⁴

V souvislosti s Kelty bývá často tematizován vztah lidí a přírody. Strom jako symbol Keltů se objevuje nejen v Kotrlého odsudku tehdejšího ministerského předsedy, ale například i v metafoře vypalování březových hájů vyjadřující zánik keltské civilizace, s níž jsme se setkali hned v první ukázce. Obraty „miluje dotyky“, „objímání“, „duševní síla ve stromech“ naznačují povahu tohoto vztahu. I když jde o velmi krátký úryvek, přesně zapadá do diskurzu, který keltská mytologie o přírodě vytváří. Nejprve však věnuji několik slov významu ekologie během transformace a v době, která ji bezprostředně předcházela.

Miroslav Vaněk píše ve své studii o ekologických hnutích v socialistickém Československu toto: *„Před rokem 1989 již nebyla společnost rozdělena na ochranáře a ostatní občany; rostoucí ekologické uvědomění bylo patrné u poměrně velké části společnosti. Ekologická aktivita se čím dál více projevovala v nezávislých občanských iniciativách... Životní prostředí se zařadilo mezi nejzávažnější problémy socialistického Československa a jeho problémy bylo nutné takto vnímat. Ekologické hnutí se stalo jakýmsi ventilem, do něhož ústily tenze odporu proti dožívajícímu systému. Na konci 80. let také státní moc ekologická témata i ekologická hnutí částečně trpěla. Jakmile se však ekologická hnutí začala radikalizovat, moc neváhala a zakročila proti nim silou.“⁶⁵*

Tento subverzivní potenciál ekologie potvrzují pozorování Ladislava Holého. Ekologický diskurz, jak píše Holý⁶⁶, byl v předvečer „sametové revoluce“ velmi významnou součástí české kultury. Bylo tomu mimo jiné i proto, že poskytoval prostor pro vyjádření nesouhlasu s komunistickým režimem, který nedokázal uspokojivě řešit problémy spojené se špatným stavem životního prostředí, ač se k tomu oficiálně zavazoval. Objektivní informace o zhoršujícím se zdraví obyvatel se tak staly mocnou demonstrací selhání vládnoucí strany, která se ukázala být špatným hospodářem. Navzdory tomu, že po polistopadových změnách s odstraněním „hlavního viníka“

⁶⁴ Právo. Praha : Borgis, 1.12.1998. s.2.

⁶⁵ VANĚK, M. *Nedalo se tady dýchat...* s. 112.

⁶⁶ HOLÝ, L. *Malý český člověk...* s.149.

zájem o ekologickou tematiku celkem pochopitelně opadnul⁶⁷, bylo v českých zemích velké množství lidí, kteří byli vůči otázkám životního prostředí velice vnímaví. Vztah člověka a přírody byl tedy na začátku devadesátých let velmi atraktivním tématem a tím, že se jej keltský diskurz zhostil, jistě zanesl Kelty do obecného povědomí. Na následujících stránkách bych chtěl ukázat, jakým způsobem je tento vztah v rámci keltského diskurzu pojednán a jak se toto pojetí odlišuje od dosavadní ekologické tradice v českých zemích.

Holý tvrdí, že český ekologický diskurz vycházel v zásadě z biblické představy člověka jako správce přírody. „Knih Genesis lidem přikazuje vládnout přírodě, kterou jim dal Bůh k užívání. S protestantismem přišlo vědomí individuální odpovědnosti za racionální pochopení a využívání přírody, které moderní teologové vyjadřují obrazem správcovství (stewardship): lidé mají právo využívat plodů přírody ve svůj prospěch, ale mají vůči ní také povinnosti; musí ji respektovat jako boží výtvar a jsou za ni Bohu odpovědny.“⁶⁸ Oproti tomu v západním ekologickém diskurzu, píše Holý, se od šedesátých let začíná prosazovat koncepce, v níž je člověk organickou součástí přírody. Ústředním bodem zde není člověk v přírodě, ale vzájemný vztah všech prvků biotického celku.

Pojetí vztahu člověk – příroda, které se objevuje v souvislosti s Kelty, se výrazně odlišuje od biblické koncepce „hospodáře“, užívané v souvislosti se špatnou úlohou komunistické strany. Již v předchozí ukázce je naznačeno, že jde spíše o vztah intimní. Dá se tedy tvrdit, že keltský diskurz přináší do českého prostoru pojetí, které je rozšířené v západním světě. To by nemělo být nikterak zarážející, neboť již víme, že keltománie se přes osmdesátá léta vytvářela právě v západoevropské kulturní sféře. Na rozboru další ukázky⁶⁹ se pokusím popsat další hojně rozšířené rysy.

„Naši dávní předchůdci Keltové osidlovali evropský kontinent severně od Alp a od Moravy na východě až po Irsko na západě. Uvádí se, že na území dnešní České republiky žili dlouhých dva tisíce roků, a proto zanechali budoucím generacím bohaté dědictví. Musíme si uvědomit, že i my, Češi, jsme též jejich potomky, protože se v prvních stoletích našeho letopočtu vmísili mezi Slovany, Germány i ostatní obyvatelstvo žijící tenkrát u nás. Keltská kultura i přírodní náboženství zvané odborně a výstižně "pohanství" postupně zanikly a byly často velice krutě potlačeny křesťanstvím.“

Opět se hovoří o vazbě Keltů na současné Čechy: „naši dávní předchůdci Keltové“, přišli „území dnešní České republiky“, „my, Češi, jsme též jejich potomky“ i o vazbě na Západ a Irsko. Je zajímavé, že v této naraci Germáni nejsou ti, kdo by přinesli zkázu keltské civilizace, ale naopak to jsou Keltové, kdo na území Čech přišli druzí a vmísili se (nenásilně, zdá se). Zánik přichází, ale až s křesťanstvím. To „krutě potlačilo“ keltskou kulturu ztotožněnou s přírodním náboženstvím,

⁶⁷ VANĚK, M. *Nedalo se tady dýchat...* s. 136.

⁶⁸ HOLÝ, L. *Malý český člověk...* s. 150.

⁶⁹ *Českobudějovické listy*. České Budějovice : Vltava, 13.9.1997.

respektive s pohanstvím. Troufám si tvrdit, že s pohanstvím je asociováno i bohaté dědictví zanechané budoucím generacím, zejména Čechům.

„Se zánikem této původní spirituality zanikly proto i původní pohanské svatyně, část byla zbořena a část přestavěna na první křesťanské kostely - to dokládají mnohé archeologické výzkumy. V jakémkoliv tvoření Keltové nespatořovali efekt konečný, nýbrž nepřetržitý a stále dynamický proces. U nich všechno - tedy i jejich pohanští bohové - podléhalo změně, ovšem jejich základní principy byly nesmrtelné. Právě touto "dynamickou podstatou" se keltské náboženství odlišuje výrazně ode všech do té doby známých věrouk, a to zvláště věrouk antických, které měly stálý a neměnný charakter.

Zánik i keltské civilizace i původní spirituality je doložen odkazem na mnohé *archeologické výzkumy*. Dále je řeč o keltské kosmologii, které je přířknuta naprostá výjimečnost ve starém světě. Slovní spojení „do té doby“ dává tušit, že jde o smýšlení pokrokové.

Tehdejší lidé měli velikou úctu, doslova posvátnou, ke všem rostlinám i všem živým tvorům a bylo zcela nemyšlitelné, že by je některý Kelt bez vážného důvodu ničil nebo jen poškozoval. Věřili pevně, že se i rostliny dokáží mstít. Třeba by takovému odvážlivci za trest odepřely svoji hojivou sílu v případě potřeby. Jaký rozdíl oproti lidem moderní doby, ovšem i jim se již "mstí" příroda za vykácené deštné pralesy a další ničení přírody bez ohledu na základní význam i souvislosti života přírody...

Z této pasáže je zřejmé, že příroda není nic, co by měl člověk spravovat, nýbrž je to entita nadána vlastní „vůlí“ – mstí se, trestá – a řídí se vlastními pravidly.

Lidé nemocní totiž považovali svůj momentální stav za přerušené spojení s ostatními tvory v přírodě kolem nich. Proto zájem člověka - byť z hlediska civilizace ještě jinak primitivního - směřoval správně k obnovení vztahu ke všemu živému okolo. Jeho náboženství spočívalo v uctívání přírody, života a poškozování, způsobování bolesti nebo dokonce ničení pro něj znamenalo být dál v nepřátelském stavu a tím tedy sám proti sobě. Nebyla to špatná filozofie, že? Celé náboženství popisované staré doby i jeho veškeré projevy nikdy nepřerůstaly přírodu, dnes bychom řekli životní prostředí člověka. Svoje náboženské rituály Keltové podle odborníků na toto téma vykonávali v přírodě na oslavu její posvátnosti a k projevům nejvyšší úcty. Měli k tomu vybraná místa, která byla něčím výjimečná či ojedinělá. Byl to např. zvláštní strom nebo část lesa, posvátný pramen nebo jen kámen, proto neměli potřebu stavět svým bohům chrámy - za chrám považovali přírodu. Jaká podoba s moderním pojetím přírody i snah ekologů“.

V posledním a nejdelším úseku bych chtěl upozornit zejména na slovní spojení, která keltský přístup vyzdvihují: „směřoval správně“ „nebyla to špatná filozofie, že?“ a „jaká podoba s moderním pojetím přírody i snah ekologů“. Touto aktualizací se opět uzavírá příběh o zlatém

věku, zde odvyprávěný v pořadí „zánik“, „zlatý věk“ a „odkaz“. 1) „Keltská kultura i přírodní náboženství postupně zanikly a byly často velice krutě potlačeny křesťanstvím“, „lidem moderní doby, [se již příroda] "mstí" za vykácené deštné pralesy a další ničení přírody“, 2) dříve však „ lidé měli velikou úctu, doslova posvátnou, ke všem rostlinám i všem živým tvorům „zájem člověka směřoval správně k obnovení vztahu ke všemu živému okolo“, „ za chrám považovali přírodu. 3) Jaká podoba s moderním pojetím přírody i snah ekologů.

S tématem přírody v keltském diskurzu úzce souvisí téma zdraví. Tento vztah byl ostatně výrazně akcentován již ekologickým diskurzem před rokem 1989, což vyjadřuje samotný název knihy Miroslava Vaňka „Nedalo se tady dýchat“. Právě odpovědnost komunistické strany za stále se zhoršující zdravotní stav populace vlivem znečištěného životního prostředí, což navíc dokládaly uveřejněné české i zahraniční statistiky⁷⁰, spustila nebyvale silnou vlnu kritiky, která ekologické téma dalece přesahovala. Avšak spolu s odlišným, západním pojetím vztahu člověka a přírody keltský diskurz reprodukoval i jiné pojetí zdraví. Lišily se samozřejmě i návody na to, jak jej udržovat. Jestliže v ekologickém diskurzu cesta ke zdraví vedla skrze snižování CO ve výfukových plynech a vyšší vymahatelnosti postihů za černé skládky, v keltském diskurzu zdraví zajišťuje navození duševní rovnováhy a přírodní medicína. Není bez zajímavosti, že v prvním případě jde o zdraví společnosti, zatímco v druhém případě je zdraví individuální záležitostí.

V tiskovinách, které jsem studoval, jsem narazil na mnoho dokladů o expertních znalostech Keltů v oblasti léčivých bylin. Zde jsou dvě ukázky.

„Borůvka černá - lat. Vaccinium myrtillus - je nejen široce využívanou potravinou, ale i cennou léčivou rostlinou. Její účinnost znali již Keltové a naše babičky ji používaly jako prostředek první pomoci proti průjmům - sušené nebo ve formě neslazených povidel či čerstvé šťávy při zácpě. Šťávu nebo odvar z plodů či listů uplatnily při bolestech v krku, chrapotu a rýmě, ve formě medem slazeného nápoje, nebo jako kloktadlo i jako

„Plod i květ mají v podstatě přibližně stejné působení: mírní záněty, mírně ženou moč, lehce projímají, mají protirevmatické působení. Největší význam je v obsahu vitamínů, minerálních látek a fytoncidů. Plody mají široké využití v oficiální i lidové medicíně, ve farmaceutickém a potravinářském průmyslu, v lihovarnictví, kosmetice a v domácnostech ke kuchyňské úpravě. Trocha historie nikoho nezabije Jeřáb byl významnou léčivou a magickou rostlinou Keltů a dodnes je ve Skotsku a Korwalii používán jako ochranný strom na samotách a v podobě amuletů přinášejících zdraví, sílu, úspěch a

)⁷¹

⁷⁰ Srov. VANĚK, M. *Nedalo se tady dýchat...* Tyto informace byly původně součástí zprávy vědecké komise, avšak byly vyneseny a publikovány Chartou 77 a zahraničními médii.

⁷¹ *Plzeňský deník*. Plzeň: Vltava. 25.7.1998.

Kromě fytotherapie můžeme v keltském diskurzu narazit na další prvky alternativní medicíny⁷³.

Člověk podle druidského učení sestává ze tří energetických polí: vitálního, emocionálního a mentálního (přesně totéž tvrdí například klasická homeopatie). Pokud člověk není dokonale zdravý, tato pole nejsou v harmonii. Jejich disonance se v konečném součtu projevuje slabostí a postupnou destrukcí organismu, je uvedena pole postupně uvést do souladu a tím nabýt síly a zdraví, jak ve smyslu duchovním, tak ve smyslu tělesném.... Keltský systém vyda je zajímavý v mnoha souvislostech. Nejpozoruhodnější je však pro nás asi tím, že byl po staletí praktikován v naší zeměpisné poloze a kulturní sféře, a to našimi přímými předky. Neboť i my jsme potomci Keltů.⁷⁴

V této ukázce je zdraví definováno harmonií tří energetických polí jedince a projevuje se dobrou jak fyzickou tak psychickou kondicí. Dále se hovoří o keltském systému cvičení vyda, které uživatelům napomáhá chtěného stavu dosáhnout. Zajímavá je rovněž argumentace keltskou tradicí. Vytváří ve mně dojem, jakoby Češi mohli dosáhnout plného zdraví pouze navázáním na svou keltskou minulost.

V této kapitole jsem ukázal, že frekventovaným tématem vztahu člověka a přírody se keltský diskurz protíná se společensky významným ekologickým diskurzem, avšak zmíněný vztah traktuje odlišným způsobem, kterým se přibližuje pojetí západních ekologů. Vzhledem k tomu, že je příroda často uváděna v souvislosti s náboženskými obřady druidů, jako svatyně či předmět nejvyšší úcty, jistě bychom našli i přesahy do oblasti náboženství⁷⁵. Tématem prolínání ekologických hnutí a nových náboženských směrů se v českém prostředí zabýval Dušan Lužný⁷⁶.

3.4.4. Tajemství

„...A Sušicko a jihozápadní Čechy? Čím si zasloužily, že právě zde je z celých Čech největší koncentrace výskytu agrosymbolů, že právě zde můžeme každoročně téměř s jistotou očekávat, tak jako v Anglii, další spoustu nových a úžasnějších kruhů? Možná že je to tím, že také toto území se

⁷² *Hradecké noviny*. Hradec Králové: Pnpress. 5.11.1998.

⁷³ „Alternativní“ ve smyslu alternativní k evropské tradici vzešlé z medikalizace 19.století.

⁷⁴ *Regenerace. Časopis pro zdravý životní styl*. Praha: Regenerace, 1994, Roč. 2, č. 8., s. 6-7.

⁷⁵ Už samotný narativ o zlatém věku a jeho možném návratu je možné chápat jako z podstaty náboženský, jak upozorňuje Mircea Eliade v ELIADE, M. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 2. Vyd. Praha : OIKOYMENH, 2009.

⁷⁶ LUŽNÝ, D. *Hledání ztracené jednoty...*

může pochlubit množstvím historických památek po Keltech. Jsou to především pozůstatky mohutných keltských hradišť. Jako by se kruhy v obilí usídlily přímo na dohled těchto hradišť. K tomu, jak nalézt spojitost mezi kruhy a hradišti, stačí vzít pravítka a pak zjistíme překvapující fakt, že kruhy v obilí se nacházejí právě na některé takové spojnici mezi hradišti. Tvrdí se, že keltská hradiště, vystavěná obvykle na strmých návrších, spojují energetické linie-ley lines, pak by se dalo také tvrdit, že i kruhy leží na těchto liniích...⁷⁷

Nakonec jsem si nechal kategorii méně rozšířených textů, kdy je s Kelty asociováno blíže nespecifikované tajemství, respektive se jim přisuzuje znalost klíče k hádance, kterou se lidé v současnosti snaží vyřešit. V této ukázce je tematizován patrně nejrozšířenější rébus – kruhy v obilí a energetické dráhy země. Dalšími velkými neznámými je například význam megalitů.

„Další ze znalostí, které keltští kněží měli, nás láká nádechem tajemna. Druidové totiž patrně znali tajemství mohutných kamenných (megalitických) staveb v západní Evropě. Tyto památky vystavěla neznámá megalitická kultura a dodnes panují dohady o jejich funkci. Obrovské kameny v komplexu Stonehenge, kamenné řady v Carnacu, úžasná sluneční hrobka New Grange, nespočetné množství dolmenů i menhirů si podnes uchovává své tajemství. Keltové je ještě tehdy znali. Svědčí o tom stopy jejich užívání a často dostavby a úpravy (Stonehenge). Snad některé z těchto památek (menhiry) postavili i oni - a to i na našem území.“⁷⁸

První, co nás pravděpodobně zarazí, že slovo „tajemství“, případně „tajemno“ se objevuje skoro v každé větě. Třeba že je tato koncentrace extrémní, v keltském diskurzu jsou tato slova s dávnou civilizací spojována velmi často. I když zpravidla vyjadřují neúplnost současného poznání o dané historické epoše, jako například v dřívějším textu – *Keltové jsou díky našim mlhavým znalostem o nich opředeni rouškou tajemství a záhadnosti* – v některých textech označují rébus, ke kterému Keltové měli mít klíč. Na začátku ukázky jsou znovu vyzdvihovány znalosti druidů, keltských kněží, které zapadají do obrazu Keltů jako lidí mimořádných kvalit. V této ukázce se k celkovému výčtu připojuje znalost funkce mohutných megalitických staveb, kterou dnes lidstvo postrádá. Za tímto povzdechem můžeme tušit představu zlatého věku, který zmizel ve víru dějin. Nicméně stále je zde naděje, že jednou lidstvo opět bude chápat funkci megalitických staveb a také je bude umět využívat.

3.4.5. Přehled

---

⁷⁷ Klatovský deník. Plzeň: Vltava, 5.8.1998.

⁷⁸ Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. 1995, č. 5, Praha : Bratrstvo Keltů, s.4.

Témata, která jsem nyní uvedl, představují stálice keltského diskurzu devadesátých let. Tato sada vzájemně provázaných výpovědí vykazuje velkou stálost a reprodukuje se prakticky bez obměn. Jejich představením na předchozích stránkách jsem sledoval především dva cíle. Jednak mě zajímalo, jak tyto výpovědi reprezentují Kelty, dále jsem chtěl naznačit, v jakých významných ideologických debatách polistopadové éry se mohl keltský příběh uplatnit. Nejprve k první otázce. Ze všech dosavadních poznatků plyne, že víceméně nezávisle na zdroji jsou Keltové představováni jako 1) zruční řemeslníci a vůbec nositelé pozitivních vlastností, 2) předkové Čechů, 3) lidé ekologicky myslící a znalí léčebných a duchovních technik, kteří měli 4) klíče k mnoha dalším tajemstvím, které dnešní člověk není schopen vyřešit. Domnívám se, že naprostá většina těchto aspektů a hodnot v české společnosti devadesátých let silně rezonovala, neboť se týkaly jejího dalšího směřování v procesu transformace, což mě přivádí k otázce druhé. Keltský diskurz se protínal s dvěma významnými dobovými diskurzy, nacionalistickým a ekologickým, a jistě by šlo nalézt řadu přesahů do náboženského diskurzu. Ukázal jsem, že Keltové symbolizovali návrat do přirozeného stavu, přímý kontakt se zlatým věkem, ať už tento návrat souvisel s definitivní rozlukou s komunistickou minulostí, zaujetí místa v západní Evropě, se seberozvojem či budováním vztahu k přírodě. Tato skutečnost je podle mě dokladem toho, že keltská mytologie plnila v devadesátých letech funkci ideologie, tj. pomáhala lidem se orientovat v době velkých společenských změn.

3.5. Exkurs: vztah keltománie a historické vědy

„Na vzednutých vlnách „keltománie“, která zachvátila nejen tuto zemi, ale i dosti podstatnou část Evropy (pouze s tím rozdílem, že k nám toto hnutí, jako ostatně celá řada jiných "módních" výstřelků, dorazilo se zpožděním), se občas mezi kalnou pěnou představující někdy až děsivé publikace s tématy typu zaručeně keltská etnická hudba počínaje a pravá „keltská“ kuchařka konče, občas objeví i knížky solidní a vcelku nic nepředstírající. Je to v zásadě věčný boj mezi často samozvanými popularizátory vysmívanou korektní vědou a jejich amatérskými rádoby odbornými soudy povyšovanými na jedinou pravdu. Schéma je stále stejné - tam, kde je nejméně informací, zůstává největší prostor pro dohady a spekulace. Tak je tomu v mnoha ohledech i v případě Keltů...“⁷⁹

Úryvek zachycuje reflexi keltománie v českém tisku. Keltománie je vysvětlována jako konflikt mezi „korektní vědou“ na jedné straně a děsivými publikacemi, módními výstřelkami, rádoby odbornými soudy samozvaných popularizátorů na straně druhé. Pozice, jíž zaujímá autor článku, je

---

⁷⁹ Slovo. Praha : Svobodné slovo, 31.7.1998.

celkem zřejmá. Kromě tématu dobové reflexe zkoumaného fenoménu, které si nechám do druhé části práce, vybízí tato ukázka k zamyšlení nad tím, jaký je vlastně vztah keltského diskurzu a diskurzu historické vědy o Keltech. Zatímco výše uvedený článek evokuje představu nesmiřitelného boje mezi představiteli dvou táborů, ve skutečnosti je velmi obtížné roli vědy v rámci keltománie ostře vymezit, neboť vztah mezi oběma tábory je mnohem plastičtější. Na tuto problematiku ostatně upozorňovali i badatelé, kteří se zabývali keltománií ve světě. Angela Piccini konstatuje, že „odolnost“ keltské tematiky vůči kritičtější perspektivě je charakteristická nejen pro filmový průmysl, ale i pro samotnou archeologickou disciplínu. Rovněž připomíná, že za podobu „kulturního baličku Keltů“ jsou z velké části odpovědní právě zástupci akademické obce, jako například již zmínění Matthew Arnold a Ernest Renan v 18.století, ale i mnohem později působící archeologové a lingvisté. Významnou roli archeologie při konstrukci identity v moderní Francii spatřoval zase Martin Dietler. Český keltský diskurz rovněž reprodukuje diskurz historické vědy.

Je třeba si uvědomit, že historiografie pouze reprezentuje historické události a že jakékoliv líčení minulých událostí, bez ohledu na to, jak sofistikované metody a techniky jsou při bádání použity, je nutně selektivní. Heinrich Rickert hovoří v této souvislosti o tzv. „historických centrech“. Jedná se o jakési uzly historického povědomí, události, které jsou chápány jako klíčové. Jako příklad může posloužit „sametová revoluce“ k níž jsem v předchozích kapitolách mnohokrát odkazoval pomocí spojení „polistopadová éra“, „pád komunistického režimu“, „rok 1989“. Je to událost, o níž věříme, že je významná a že představuje rozhodující moment pro podobu světa, v jakém žijeme. K těmto událostem vztahujeme svůj badatelský zájem i jiná historická vyprávění, čímž se reprodukuje význam daného historického centra. Zkrátka některé události a období dějin k sobě poutají více pozornosti než jiné. Období keltského rozmachu řemesel a umění v době mladší doby železné dostává i v odborné literatuře o keltské civilizaci zdaleka největší prostor. Je to zcela pochopitelné i z hlediska metod, které má archeologie k dispozici. Nejvíce pozůstatků materiální kultury, na základě níž výzkumníci formulují většinu svých teorií a závěrů, logicky pochází z doby rozkvětu než z časů, kdy se nevytvářilo „nic“. Druhým, více spekulativním, důvodem je, že badatele více zajímalo období keltského rozkvětu právě proto, že v něm spatřovali jeden z pilířů současné evropské kultury. Tak či onak, keltský diskurz se s diskurzem historické vědy v historickém centru keltského rozmachu hluboce prolíná a je velmi složité je od sebe oddělit. Myslím, že užitečný nástroj pro vytvoření distinkce mezi vědou a keltománií poskytuje koncept „pozitivit“, který představil v knize *Archeologie vědění*⁸⁰ Michel Foucault. Podle něj je možné kategorizovat jednotlivé diskurzy⁸¹, tj. společensky sdílené mody komunikace, na základě toho, do jaké míry reflektují a kontrolují principy konstrukce vytváření výpovědí. Diskurz, který podle Foucaulta

---

⁸⁰ FOUCAULT, M. *Archeologie vědění*. Praha: Herrmann & synové, 2002.

⁸¹ Foucault, jak jsem již zmiňoval, používá termín diskurz k označení mnohem širšího spektra vypovídání než já. Zatímco já jsem měl doposud na mysli pouze oblast tištěného/napsaného textu, Foucaultův diskurz zahrnuje i jiné produkty sociální komunikace.

překročil tzv. „práh vědeckosti“ je charakterizován tím, že výpovědi kromě základního paradigmatu podléhají určitým normám verifikace a koherence a jasným pravidlům konstrukce tvrzení. I přesto, že se v keltském diskurzu často odkazuje na vědecké autority, je zřejmé, že vypovídání o Keltech žádným normám verifikace ani pravidlům konstrukce nepodléhá. Stylová rozdílnost a ohromná schopnost inkluze nejrůznějších výpovědí, které keltský diskurz charakterizují, svědčí o velké svobodě při nakládání s keltským odkazem. Na druhou stranu nelze upřít keltskému diskurzu jistou koherenci. Tu však nezajišťují pravidla logiky, nýbrž mytologie⁸² - vyprávění příběhu o zlatém věku skvělé keltské civilizace. Hayden White ve své *Metahistory*⁸³ naznačuje, že na konečnou podobu líčení historických událostí má takřka určující vliv světonázor⁸⁴ autora, který teprve určuje zápletku a nakonec i výběr pramenů. V souvislosti s českou odbornou literaturou o Keltech nezbyvá, než mu dát za pravdu, neboť kromě dodržování vědeckých standardů nesou i prvky keltské mytologie.

Zřejmě nejdůslednější – a nejvíce „foucaultovské“ – zamyšlení nad rozdílnou povahou vědeckého a mytologického způsobu vypovídání se objevuje na stránkách Zpravodaje Bratrstva Keltů v polemickém článku Kladivo na Třetiče a chvála Anny Bauerové⁸⁵. Dovolím si z něj kousek ocitovat.

...Myšlení Třetičů je pochopitelně většinou logické se stejnou logikou, jakou najdeme v magii, astrologii nebo jiných oblastech lidské činnosti, ale není to myšlení kritické a vědecké. Díky zájmu o Kelty přichází na trh značné množství knih od Keltských třetičů a jejich názory se objevují v novinách, televizi a mezi lidem...

Třetič, jak je vysvětleno v jiné části článku, je ten, kdo se snaží za pomoci pravítka a kružítko třetič úhel na stejné části a nerespektuje fakt, že takový úkon nelze provést. Symbolizuje tedy někoho, kdo postupuje mimo rámec daného paradigmatu.

...Z toho, co se dochovalo ústním podáním někde v Irsku, nelze vyvozovat příliš mnoho o skutečnosti u nich před dvěma milénii, natož troufale předpokládat, že tomu tak bylo u nás...

...Namítnete mi možná, že jsem poněkud sucharský. Že si chcete přečíst něco s fantazií, ne suchou vědu. Já taky! Ale i tu suchou vědu, jen se to nesmí míchat!... Řečeno příměrem: ve vědecké literatuře můžeme konstatovat, že Keltové jedli vepřové, skopové, drůbeží, hovězí a k tomu placky z mouky. V beletrii se dočteme, že vojevůdce měl večer před bitvou kančí kýtu. Pokud autor beletrie

---

⁸² Ve Foucaultově teorii by podle mě tato skutečnost jasně hovořila o tom, že keltský diskurz přeročil tzv. práh pozitivty. Není tedy pouze badatelským konstruktem, nýbrž je skutečně aktéry vytvářen a zároveň se mu tito podřizují.

⁸³ WHITE, H. *Metahistory*...

⁸⁴ White používá slovo „ideology“. Termín „světonázor“ však není zaměnitelný s Geertzovým pojmem „ideologie“ a naopak podle mě dobře vystihuje Whitovu myšlenku.

⁸⁵ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1999, č. 20, Praha : Bratrstvo Keltů, s.18.

místo kýty předloží čtenáři pojednání o stravování Keltů všeobecně a na taženích zvlášt', je hňup. Pokud bez jakýchkoli dokladů napíše vědec, že vojevůdce měl před bitvou kančí na brusinkách (a pokud možno s bramborem), je Třetič.

V diskutovaném článku je pak v odstavci s názvem „Kladivo na Třetiče“ uveden návod, jak se „třetičským“ knihám vyhnout - je třeba zkontrolovat, zda je publikace:1) *napsaná člověkem s akademickým titulem*2) *je vydaná seriózním nakladatelstvím*3) *obsahuje rejstřík*4) *má logicky uspořádaný obsah* 5) *má fotografie opatřené odpovídajícími popisky.*

Z hlediska Foucaultovy teorie by bylo možné tuto ukázkou chápat jako „diskurzivní událost“, označující překračování „prahu epistemologizace“, tj. stavu, kdy se začnou vyskytovat pokusy o prosazení jednotných norem verifikace a koherence, avšak takový závěr mi přijde přehnaný. Tento ojedinělý „výstřelek“ v žádném případě nezměnil způsob vypovídání v rámci keltského diskurzu. Spíš vyvolává otázku, jak je možné, že požadavek na dodržování postupů v keltském diskurzu, který je bytostně „třetičský“, se objevil právě na stránkách časopisu „keltského“ spolku. Odpověď je podle mě třeba hledat na úrovni společenské praxe, které budu věnovat následující, druhou empirickou část práce.

3.6. Shrnutí

V této části práce jsem se pokusil popsat keltománii z hlediska diskurzivní praxe. Mým hlavním cílem bylo ukázat, že se tento fenomén neprojevoval pouze kvantitativním nárůstem produkce textů o Keltech. Tyto texty byly charakteristické také určitým způsobem vypovídání. Keltský diskurz se projevoval velkou schopností inkluze – tvořily jej poznatky z archeologických bádání či lingvistiky přes různé historické prameny, české národní autostereotypy a některé výpovědi vznikaly pouze na základě vnější podoby slov⁸⁶ - a s tím související stylistickou roztržitostí výsledných „kompilátů“. Ukázal jsem rovněž, jakým způsobem se keltský diskurz zapojoval do významných debat v době transformace české polistopadové společnosti a jak reprezentace Keltů úzce souvisela s jejich ideologickou funkcí. Zmínil jsem především styčné body s ekologickým a nacionalistickým diskurzem. Ač je obsah konkrétních sdělení v keltském diskurzu různý – reklama na druidské kameny či ospravedlnění rozpadu Československa – všechny participují na pozitivním obrazu Keltů a především aktualizují příběh o zlatém věku, čímž proměňují epickou tragedii v romanci se šťastným koncem. Toto poselství novodobé keltské mytologie podle mě skvěle vystihuje v rozhovoru pro deník Svoboda poslanec a bývalý archeolog Jaroslav Bašta.

---

⁸⁶ Zde mám na mysli především označení „keltská hudba“, které jednou odkazuje k relativně moderní lidové tvorbě, jindy k hudbě dávných Keltů, velmi často k obojímu zároveň.

„...[N]etrpíte politickou závratí?

*Nebál jsem se nebezpečných výšek, nebojím se ani dnes. Kromě toho věřím na náhody. Náhodou se se mnou a kamarádem utrhlo ve výšce šesti metrů lešení a nic se nám nestalo. Pak ten kamarád spadl ze žebříku z šedesáti centimetrů a šel do invalidního důchodu. A tak je to i s politikou. Mám za sebou pád po osmašedesátém i v jednadvadesátém, kdy jsem byl naráz postaven mimo zpravodajskou službu, a tak vím, že není důležité dostat se nahoru a moci mermo se tam držet. **Důležitější je spadnout tak, aby člověk nebyl vyřícen jednou provždy. Nějak tak to asi dělali Keltové**“.⁸⁷*

---

⁸⁷ Svoboda. Ostrava: Osna, 14.6.1997.

4. Část II.

V roce 1994 došlo v obci Zbuzany ke změně stávajících názvů šesti rovnoběžných ulic, které od té doby nesou označení U Menhiru I – VI.⁸⁸

V předešlé části práce jsem se pokusil zevrubně popsat diskurz, který vznikl o Keltech v češtině v devadesátých letech. Zaměřil jsem se především na témata, jež se kolem Keltů začala soustřeďovat, a na princip konstrukce výpovědí, který zmiňovaný „dostředivý“ efekt provázel a umožňoval. Tento, řekněme, textualistický způsob nazírání fenoménu keltománie nahradím v této části práce optikou, která umožňuje zachytit jeho společenský rozměr. Pokládám to za nezbytné ze dvou důvodů. Už dříve jsem naznačoval, že mytologický princip konstrukce výpovědí je diskurzivním projevem určité sociální praxe, nicméně chápat tuto praxi jako čistě diskurzivní záležitost, jak se mohlo doposud kvůli silnému důrazu na tuto oblast jevit, by bylo hrubou redukcí. V této části práce bych tedy rád prozkoumal vztah textů o Keltech k jiným druhům činnosti relevantních aktérů⁸⁹ a podal tak obraz keltománie, který bude mnohem více plastický a snad i věrnější. Za druhé, samotná deskripce určitých pravidelností v keltském diskurzu nevede k pochopení některých projevů zkoumaného fenoménu, například jeho šíření a pokles zájmu o Kelty na přelomu tisíciletí. Jsem toho názoru, že historiografie by měla být počínem, který vysvětlení

---

⁸⁸ Obrázek pochází z aplikace Streetwiew dostupné na <<http://www.googlemaps.cz>>.

nabízí. I z tohoto důvodu tedy nelze setrvávat pouze v hájemství diskurzivity. Tímto rozhodnutím se nezříkám práce s texty jako takové, pouze je v této části práce budu vztahovat k určité společenské praxi, k určité „realitě za texty“, a ne jen k sobě navzájem, jako tomu bylo doposud.

K jaké společenské praxi tedy budu diskurz o Keltech vztahovat? Vzhledem k tomu, že keltománii nazírám skrze problematiku pojmenovávání či vytváření souvislosti s Kelty, je zcela na místě prozkoumat, zda a jakým způsobem byly tyto vazby udržovány v žité realitě. V předchozí části jsem ukázal, že s keltstvím se pojí poměrně stálý okruh témat. V následující kapitole mě bude zajímat jejich materializace na festivalu Beltine, který mně poslouží jako modelový příklad interakce aktérů keltského představení. Beltine jsem si vybral z několika důvodů. Především proto, že je v České republice nejstarším, nejdéle provozovaným a také nejvíce navštěvovaným festivalem, který se ke Keltům programově hlásí. Je proto možné sledovat, jak vypadala a jak se proměňovala programová nabídka, která každoročně přilákala přes 1000 návštěvníků. Dále, co se týče samotného průběhu, je to právě Beltine, k němuž mám k dispozici nejvíce materiálů, ať už jde o zprávy v médiích, ohlasů návštěvníků v nejrůznějších tiskovinách, anebo nahrávky vzpomínek přímých účastníků. V neposlední řadě využiji této příležitosti, abych zvýraznil nesouměřitelnost praxe na Beltinu a praxí Bratrstva Keltů, byť právě Bratrstvo festival pořádá. V poslední kapitole se zamyslím nad fenoménem keltománie z pohledu Bourdieuho sociální teorie. Keltománie se pak stane polem, v němž se koncentrují různé druhy kapitálu, na něž aktéři mohou dosáhnout, pakliže jsou s to reprodukovat keltskou mytologii.

4.1. Beltine jako inscenace Keltů⁹⁰

Termín konání festivalu připadá každý rok na 30. dubna a 1. května, což není náhodně zvolené datum, ale kryje se se svátkem pálení čarodějnic, který má údajně původ v keltském svátku ohně. Ten měl značit konec temného období zimy, které střídal čas obnovy, života a plodnosti. Název Beltine byl zaznamenán u těchto slavností v raně středověkém Irsku a jako jeho význam se podle různých výkladů uvádí „čistý oheň“ či „Belenův oheň“⁹¹. Skutečnost, že volba názvu i čas konání festivalu vychází z rekonstruovaného keltského kalendáře, by neměla být nějak překvapivá či zarážející. Je však dobré si ji připomenout, neboť je jednou z možných variant, jak podobnou akci lokalizovat. Podobnou cestou se vydali například pořadatelé festivalu Lughnasad, který odkazuje k bohu Lugovi a v kalendáři „supluje“ dožínky, zatímco Vyšehradské keltování se jakékoliv vazby na roční cykly vzdalo.

---

⁹⁰ Velkou inspirací pro tuto kapitolu mi bylo číslo *Actes de la recherche en sciences sociales*. Mars 2011, n° 186-187, „Sociétés du spectacle“, Seuil, 2011.

⁹¹ "Beltane". *Encyclopædia Britannica*. *Encyclopædia Britannica Online*. Encyclopædia Britannica Inc., 2012, Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/60147/Beltane>>[25.6.12.].

První ročník festivalu Beltine proběhl v roce 1995 v prostorách zámku ve Žďáru nad Sázavou. V těsné blízkosti areálu zámku se rozprostírají dva velké rybníky. Za jedním z nich se tyčí hustě zalesněná Zelená hora, na jejímž vrcholu se nachází poutní kostel sv. Jana Nepomuckého, který je zapsaný od roku 1994 mezi památky UNESCO. Podobně jako v případě názvu celé akce, který odkazuje k pradávnejší tradici keltské oslavy jara, historické kulisy evokují starobylost, minulost, zašlé časy, zatímco vodní plochy a hustě zalesněné okolí jsou tím, co nás zpravidla obklopuje, vyrazíme-li „do přírody“. Jistě lze namítnout, že takové čtení je pouze mojí projekcí či akademickou libůstkou, avšak výběr lokalit pro další ročníky Beltinu spíše potvrzují, že se tímto klíčem řídí organizátoři dodnes. Jde buď o historické objekty hradů (Křivoklát, Boskovice, Nové Zámky, Červený kameň, Valečov, hrad Cheb), zámků (zámek Radslava Kinského ve Žďáru nad Sázavou, zámek v Rosicích u Brna, zámek Telč, zámek Náměšť nad Oslavou, zámek Jindřichův Hradec), nebo o skanzeny (pražský skanzen Řepora) či o víceméně přírodní prostranství (Císařský ostrov v Praze, přírodní amfiteátr Lipnice nad Sázavou, zámecké zahrady Jaroměřice nad Rokytnou). Vraťme se však do Žďáru, kde byl na nádvoří představen následující program. Na podiu se vystřídaly čtyři kapely. Asonance, akustická kapela, jejíž repertoár tvořily převážně skotské a irské písně s českými texty, které byly prokládány instrumentálními skladbami irské proveniencie. Jan Hrubý s kapelou Kukulín hrál své instrumentální skladby inspirované irským folklorem, artušovskou legendou a Tolkienovou Středozemí⁹². Uskupení Naholou 25 mělo v repertoáru irské písně a několik moravských lidovek. Na závěr vystoupila skupina České srdce s vlastní tvorbou a beatovým zvukem. Podrobnější rozbor hudební dramaturgie si ponechám na později, což se týká i dalšího bodu programu, kterým je poslech neživé hudby z nosičů. Dále byla promítána videa, nepodařilo se mi bohužel dohledat, o jaký materiál přesně šlo, ale zřejmě se jednalo o filmy informačního charakteru. Předseda Bratrstva Keltů Tomáš Křivánek ve Zpravodaji čtenářům sliboval, že se svátek Beltine oslaví „...koncerty, poslechovými diskotékami, promítáním videí, přednáškami, diskusí a dalším bohatým programem vázajícím se ke kultuře západních Keltů i k dávné keltské historii našeho národa.“⁹³ Dá se předpokládat, že promítání bylo zamýšleno jako součást „edukativního bloku“ o keltské historii, jehož ústředním bodem však byla přednáška. Svě příspěvky přednesli archeolog Jiří Břeň s názvem „Dějepis Keltů“ a teolog Václav Pavlosek na téma „Duchovní souvislosti“. Odborná přednáška a přítomnost zástupce akademické obce jsou velmi nápadným rysem festivalu Beltine dodnes. Velmi často je zvoleno téma tak, že se přednáška zaměřuje na propojení místa konání festivalu s keltským osídlením Čech⁹⁴. Mám za to, že autorita archeologa hraje na Beltinu podobnou roli jako ve většině analyzovaných textů. Působí toliko tím, že je. Není to tak, že by do dění kolem sebe vnášela nějaký systematický režim práce vykonávaný

⁹² To samozřejmě mohli vědět jen informovaní posluchači, avšak na základě ohlasů usuzuji, že značná část jich o tvorbě J.Hrubého měla dobré povědomí.

⁹³ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1995, č. 2, Praha : Bratrstvo Keltů, s.2.

⁹⁴ Nejvíce explicitně tak učinil Miloš Hlava v přednášce „Keltská historie Boskovická“.

podle určitých standardů a podrobený určitým principům kontroly. Pouze dodává legitimitu zárukou, že řečník takovou práci profesně vykonává. Čistě pro srovnání uvádím krátký úryvek z tisku, kde je tato funkce obzvlášť nápadná. *"...Nedaleko se našly sakrální nádoby z keltského chrámu," připomíná pan Kopřiva. Odborně se tímhle místem zabýval prof. Koloušek, absolvent univerzity v Cambridge. Keltští kněží (druidové) používali studánku také jako primitivní telefon, protože věděli, že zvuk se po vodní hladině šíří. Údajně sem vedlo 25 pramenů.*⁹⁵ Z dění na prvním ročníku Beltine nelze opomenout šermířskou skupinu Flamberg stylizující se do skotských gard ze 17. století, předvedení irských tanců a zejména „rituální vztyčování menhiru“.

Obecně lze konstatovat, že kulisy i průběh Beltinu ve Žďáru nad Sázavou vykazují s diskurzem o Keltech průnik hned v několika bodech. Především velký důraz na historii a to historii chápanou kontinuálně, či ahistoricky. Kulisu barokního zámku, výzbroj a styl boje „skotských gardistů“ a dobu laténskou z referátu spojují spíše ony „duchovní souvislosti“ nebo tok času než nějaký konkrétní dějinný kontext.

Dalším velkým průnikem s diskurzem o Keltech je zaměření na Irsko a Skotsko. Irské písně a melodie tvořily většinu repertoáru přizvaných kapel a velký prostor jim byl dán při poslechu nahrávek⁹⁶ i v taneční části programu. Skotsko pak obsadilo pomyslnou druhou příčku v repertoáru hudebníků a krom toho bylo reprezentováno skupinou zbrojnošů. Vnucuje se však otázka, zda přítomní byli vůbec schopni rozpoznat irskou melodii od skotské, respektive zda byli schopni asociovat specifickou hudební formu s konkrétním geografickým či národním celkem. Otázka je to podle mě o to palčivější, že hudební produkce zabírá v programu dominantní postavení a v dochovaných ohlasech návštěvníků je nejvíce reflektovaným bodem programu. Myslím, že co se týče původu skladeb, většina přítomných o něm jistě povědomí měla. Toto povědomí ostatně mohly i značně rozšířit a dotvořit poslechové diskotéky, kdy hlavní diskžokej, pan Sýkora, ke každé skladbě dodal poučený komentář. Nicméně jakkoliv mohli mít návštěvníci vyvinutý cit pro odlišení charakteristických melodických postupů, zdá se, že důležitější než rozdíl mezi irským a skotským folklorem, pro ně bylo právě to, zda a nakolik je kapela keltská.

„Přijel jsem akorát na začátek, kdy hrála Asonance. Nikdy předtím jsem je neslyšel a musím přiznat, že zpětně se mi tahle kapela líbila nejvíce. Asi pro svou opravdovost, dávku nadšení a zábavy, s jakou svoji muziku podávají a velmi slušné instrumentální a překrásné pěvecké výkony celé kapely. A navíc mě potěšili i překvapili zároveň českými texty. Tahle skupina si zaslouží podstatně větší publicitu než dosud - ovšem pokud o ni vůbec stojí. Honza Hrubý je pro mě absolutní klasik a největší hvězda keltské muziky v současnosti u nás. Víím, jaké měl dříve problémy s prosazením svých hudebních nápadů u kapel Framus 5 a ETC. Přitom písně, kde sólovaly jeho

⁹⁵ Profit. Olomouc : Profit .9.9.1996. Neznamená to však, že by akademici neměli na podobu inscenace žádný vliv. V předchozí části jsem upozornil na velmi úzký vztah archeologie a keltského kulturního balíčku.

⁹⁶ Zejména Clannad, Chieftains, Dubliners, Planxty a Liam O' Flynn.

housle, patřily vždy k tomu nejlepšímu, co uvedené skupiny kdy hrály. K jeho vystoupení na Beltine není co dodat, snad jen to, že mi připadá, že nejlepší písničky má hned na svém prvním albu „Cesta na severozápad“ a to hlavně proto, že postupem času své kompozice zesložituje, ukazuje své lepší muzikantské výkony, nicméně melodie tak trochu ztrácí na síle. České srdce dopadlo dle očekávání nejhůře. Jejich hudba zkrátka keltská není, živá vystoupení a hlavně výkony M.Šenbauera nejsou nic moc..⁹⁷

V této ukázce se jeden z účastníků prvního ročníku Beltine podělil o své dojmy z hudební produkce. Z jeho hodnocení je dobře patrné, jaké kapely se mu líbily, jaké nelíbily a dokonce proč. Asonance, dodávám, že s akusticky hranými irskými a skotskými písněmi, byla opravdová, měla nadšení, vynikala instrumentálními a pěveckými výkony a líbila se nejvíce, zatímco České srdce s vlastní tvorbou a elektrickým zvukem nebylo keltské, zaostávalo i po dalších bližší nespécifikovaných stránkách a dopadlo proto nejhůře, což recenzent dokonce anticipoval. Zaměříme-li pozornost na slovo „keltský“, zjistíme, že je hodnotící povahy. Myslím, že právě uvažování o Keltech jakožto o estetické kategorii pomůže lépe pochopit, k čemu na Beltine vlastně dochází. Záleží totiž na tom, zda hudba s Kelty souvisí. Asonance toho v očích autora výše uvedených řádků dosáhla zřejmě díky svému ostrovnímu repertoáru, avšak to není jediný možný druh souvislosti. Například na druhý ročník Beltinu lákal ve Zpravodaji Tomáš Krivánek případně zájemce následujícím textem: „*U nás nemáme nikoho, kdo ovládá hru na starobyrou keltskou harfu, jen málokdo z nás zná její překrásný zvuk⁹⁸. Richard Novy (původem Čech žijící v Německu) tento nástroj ovládá vsutku brilantně, doprovázen kytarou, flétnou a bubínky navodí atmosféru, při které mohou posluchači přemýšlet o dávných, keltských časech střední Evropy*“. V tomto případě je akcentována starobylost nástroje, který tak dobře zapadá do dávných keltských časů střední Evropy. Následující ukázka sice přímo nereflektuje Beltine, avšak recenze se týká desky souboru, který na jeho podiu od roku 1998 třikrát vystoupil, navíc naznačuje další způsoby uvažování o „keltské hudbě“. *Nejvýše na mém osobním žebříčku stojí album, které jsem si nechal na konec. Je opět bezejmenné a natočila je pražská kapela Dochas Band (vlastní náklad). „Dóchas“ je irský název pro naději. Naděj se symbolicky znázorňuje zelenou barvou a zelená je jedna z barev Irska. Album Dochas Bandu mi tedy zní „zeleně“: je totiž irské a nadějeplné zároveň.⁹⁹ Zvuk, který zajistil Dochas Bandu první příčku je „zelený“, tedy „irský“ a „nadějeplný“.*

---

⁹⁷ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1995, č. 3, Praha : Bratrstvo Keltů, s.5.

⁹⁸ Velmi specifické postavení zaujímají v keltském diskurzu především dva nástroje – dudy a harfa. Oba nástroje jsou líčeny jako prastaré, pro keltskou hudbu typické, jako symboly „keltských zemí“ Irsko a Skotsko. Nemělo by být překvapením, že mnohé výpovědi zvuk těchto dvou nástrojů popisují jako nejkrásnější.

⁹⁹ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 2000, č. 22, Praha : Bratrstvo Keltů, s.20.

Umím si představit, že někdo jiný by si pro Kelty představoval „syrovější“, „divočejší“, či „přírodnější“ polohy. Nicméně, mým cílem nebylo ani tak poukázat na celkem zjevný fakt, že každý si pod „keltskou hudbou“ představuje něco trochu jiného (i když není jisté na škodu naznačit, jaká kritéria mohou do hry vstupovat), ale upozornit na určitý druh estetiky, která je sdílená ve větší či menší míře všemi zúčastněnými a která se zapojuje do hodnocení nejen hudebních výstupů, ale prakticky veškerého okolního dění, což dobře ilustruje následující úryvek z ohlasů. „*Menhir je sice fajn věc, slavnost jeho ožívování dokázala upoutat pozornost několika televizních štábů, nicméně Keltové menhiry nestavěli (přišli už takřkajíc k hotovému). Dobrá-pro nultý ročník to samozřejmě byla senzace, ale při opakování podobných perliček i v letech následujících bychom mohli v obecném povědomí kamsi sklouznout.*“¹⁰⁰

Estetika, o níž hovořím, by neměla být chápána ve smyslu filosofické či vědní disciplíny, ale jako estetika praktická¹⁰¹ umožňující nejen vynášet soudy, ale také v souladu s ní bezprostředně jednat a „tvořit“. Dění na Beltinu je třeba chápat jako výsledek inscenace na téma Keltové, na níž kývli všichni zúčastnění a všichni se na ní nějakým způsobem podílejí. Jistě, ne všechny zainteresované subjekty mají stejné možnosti a ne všechny dostanou stejný prostor, ale myslím, že dělit přítomné na aktivní pořadatele a pasivní diváky, na ty, kteří vytvářejí představu o Keltech a ty, kteří ji přijímají, je schéma, které celou věc spíše více zatemňuje, než rozkrývá. Publikum je při inscenaci Keltů stejně tak aktivní jako archeolog nebo houslista, zatímco možná nejméně do představení zasahuje předseda Bratrstva Křivánek, který se tou dobou plně věnuje vyúčtování. Myslím, že daleko více funkční je přirovnat Beltine k jakémusi Dni míčových her, na který pořadatel pozval i profesionální fotbalisty a zajistil jim odpovídající plochu a dvě naproti sobě postavené branky. Ti, kteří přijdou, mohou sledovat fotbalový zápas a obdivovat se tomu, jak zkušený borci obratně s míčem zacházejí. Je ale možné, že by raději sledovali basketbal, nebo alespoň část z nich. Stejně tak mohou začít sami hrát vybíjenou a připravenému programu nevěnovat pozornost, anebo počínání fotbalistů napodobit a začít

---

¹⁰⁰ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1995, č. 3, Praha : Bratrstvo Keltů, s.5.

¹⁰¹ Pojmem „estetika“, který zde zavádím, chci označit určitý stav či naladění mysli účastníků keltské inscenace. Víceméně vycházím z tradice Bourdieuho pojmu „*illusio*“ – srov. BOURDIEU, P. a WACQUANT, L.J.D. *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press, 1992.; BOURDIEU, P. *Teorie jednání*. Praha : Karolinum, 1998. „*illusio*“ nebo-li „zaujetí hrou“, je podle Bourdieuho stav, kdy spatřujeme v určité činnosti smysluplné, tj. nějak orientované, jednání – teprve, když v kopání do míče vidíme „fotbal“, můžeme začít střílet góly; teprve, když věříme v hodnotu bankovky, napadne nás směřit ji za zboží. Chtěl bych, aby pojem „estetika“ byl chápán jako „zaujetí inscenací“ Keltů. Účastníci festivalu rozumí tomu, co je představováno, a v souladu s touto představou jednají.

si kopat s prázdnou plechovkou od piva. Je pak ale takové počínání s hliníkovým obalem na dni míčových her vítané? Změnily by kvůli tomu napříště název, anebo klasifikovaly plechovku jako míč? V těchto úvahách by se určitě dalo pokračovat několik dalších stránek, pak ale hrozí nebezpečí, že snaha nejlépe popsat, co se na Beltinu odehrávalo, sklouzne k teoretizování o tom, co se na Beltinu odehrávat mohlo. Keltové mohli být docela dobře reprezentováni rekonstrukcí rituálního upalování zajatců, soutěží ve vršení mohyly, skupinou irských rowdies. Důležité ale je, že nebyli. Návštěvníci na koncept, který byl připraven Bratrstvem Keltů, kývli a hned napoprvé jich dorazilo kolem 1200, což je návštěvnost srovnatelná ten rok kupříkladu s hudebním festivalem Rock for People¹⁰². Od té doby chodí pravidelně.

Jakým způsobem se tedy účastníci zapojují do inscenování Keltů? Často využívají kostýmů nejrůznějšího druhu. Většinou se jedná o historizující oděv, ať už jde o houně, které jsou přehozeny jen tak přes záda, kutny, obuté škorně nebo důmyslné zvířecí masky. Velmi rozšířený je skotský kilt. Součástí kostýmu bývá zbraň (meč, sekyra, dlouhá hůl, luk s toulcem) nebo část brnění. Zdobné prvky zahrnují všemožné šperky se symboly využívanými dávnými Kelty, které jsou nezdědka nanášeny barvami na tělo. Převleky a masky ale zdaleka nejsou tím jediným způsobem, jakým se návštěvníci do okolního dění zapojují. Někdy vytvářejí vlastní hudební produkci, která probíhá paralelně s oficiálním programem. Zaznamenal jsem několik svědectví¹⁰³ o tom, že se tyto sessions občas rozrostly i o muzikanty z oficiálního programu, čímž se vytvořila druhá scéna, která přilákala víc posluchačů než ta hlavní. Osobně mám zkušenost s pozoruhodnou iniciativou jednoho z účastníků, který u vchodu nově přichozí vítal hrou na housle v koruně stromu¹⁰⁴, čímž mohl v některých vyvolat asociaci s bardem Trubadixem z Asterixových dobrodružství či s Tolkienovými elfy. Další forma participace návštěvníků spočívá ve zkoušení historických řemesel. Je možné, že jejich ukázka byla součástí Beltinu od samého počátku, od druhého ročníku však zcela určitě¹⁰⁵. K vidění bylo „*hrnčířství, košíkářství, brašnářství, sedlářství, tkanivovýroba ze švartny, historická kovárna ..., byliny, koření atd.*“¹⁰⁶ Zde je průnik s diskurzivními praktikami opět naprosto zřetelný. Připomínám, že Keltové jsou napříč širokým spektrem tiskovin líčeni jako zruční řemeslníci i jako znalci léčivých bylin. Tyto vlastnosti jsou na Beltinu materializovány v hrnčířském kruhu, ve

¹⁰² Informace dostupné z <<http://www.rockforpeople.cz>> [27.6.12].

¹⁰³ Srov. VALIŠ, D. *Ta naše písnička...*

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1996, č. 6, Praha : Bratrstvo Keltů, s.2.

¹⁰⁶ Tato informace se ve stejné formě objevuje pravidelně ve Zpravodaji BK.

zvuku kovadliny, ve vůni meduňkového čaje. Když už zmiňuji vjemy, k dostání jsou mimo jiné placky z ručně namleté mouky, pečené na kameni, nad ohněm se rožní prase. I pivo, nápoj zcela běžný a hojně konzumovaný na jakékoliv masové akci od sportovního utkání po rockový festival, může v kontextu ostatního Beltinového mumraje dostávat zvláštní význam oblíbeného nápoje Keltů.

Nejdůležitější aktivitou účastníků však zůstává estetické hodnocení inscenace Keltů, mimo jiné i své role v ní. V předešlé části práce jsem se snažil demonstrovat skutečnost, že jedním z nejvýraznějších rysů diskurzu o Keltech je zdůrazňování souvislosti s Čechy. I tato souvislost je tedy na Beltinu přehrávána a z ohlasů je patrné, že nezůstala nepovšimnuta. Uvedu jen jeden příklad za všechny. „*Po dvou tisícovkách let zvedli čeští a moravští Keltové hlavu a přihlásili se k odkazu svých předků. Ve Žďáru nad Sázavou za 30.dubna na 1.května propukla oslava začátku jara, staroslavný svátek BELTINE*“¹⁰⁷ Není proto také bez zajímavosti, že přijali pozvání poslanci Parlamentu České republiky Radim Špaček a Eduard Zeman a Kancelář prezidenta české republiky rovněž vyslala svého zástupce¹⁰⁸. Prvnímu ročníku se také dostalo značné mediální pozornosti. Kromě novinářů pokrývaly událost dvě rozhlasové a všechny české televizní stanice.

Dramaturgická skladba festivalu zůstala během období, které sledujeme, ale i po něm bez výraznějších změn. Zmizely poslechové diskotéky a videoprojekce, zato přibýlo kapel a začali přijíždět hosté i ze zahraničí, konkrétně z Bretaně, Skotska, Walesu a Galicie, tedy z krajů s předpokládanou kontinuitou keltského osídlení. Od druhého ročníku působí v rámci festivalu sdružení Keltói, které pod názvem „*Jak jsme žili před 2000 lety*“ prezentuje „*keltskou vesnici s ukázkami bydlení, oblékání, pečení chleba, výroby keramiky, lití bronzů atd.*“ Šermíře skotské gardy postupně střídají soubory specializující se vyloženě na keltské válečnictví z doby válek s Římem. Za zmínku též stojí aktivity ekologického hnutí Brontosaurus, které jak se zdá pronikají ze začátku na Beltine neoficiálně a z iniciativy aktivistů, ale postupem času získají podobu oficiální a trvalé spolupráce. Do programové nabídky Beltine tak proniká „Eko-kvíz“ a je možné navštívit i informační stánek hnutí. Avšak všechny tyto novinky jsou variacemi na stará témata. Dovolím si tedy ještě jednou shrnout předchozí odstavce. Na Beltine dochází k prezentaci Keltů podobným způsobem jako v diskurzu o Keltech. Je akcentována minulost, avšak ne nějaká konkrétní epocha, nýbrž historická kontinuita, a to prostřednictvím kulis (hrady a zámky),

¹⁰⁷ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1995, č. 3, Praha : Bratrstvo Keltů, s.5.

¹⁰⁸ *Ibid.*

historizujících kostýmů (kutny, brnění, meče, kravské rohy) a keltského skanzenu. Dále je evidentní značné zaměření na lidovou hudbu z Irska, Skotska, Bretaně a dalších oblastí, kde je předpokládána kontinuita keltského osídlení a kultury. Svě zastoupení mají i témata řemesel (kovárna, hrnčířství, lití bronzu) a přírody (ekologické hnutí Brontosaurus, přírodní medicína, charakter některých míst konání). Velmi zajímavým elementem je přednáška prezentovaná odborníkem na keltskou archeologii. Podle mého názoru na festivalu působí jako funkční ekvivalent citace autority v textu – legitimizuje, nicméně na samotnou podobu výsledného produktu nemá přímo vliv.

Na samý závěr této kapitoly jsem si nechal něco, co by se nejspíše dalo nazvat pokusem o „zhuštěný popis“. Tento termín jak známo pochází z prací Clifforda Geertze, který jej ve svém manifestu interpretativní antropologie stanovil jako základní etnografickou metodu¹⁰⁹. Nicméně světovou proslulost získal především díky Geertzově studii o kohoutích zápasech na Bali, která teoretický koncept naplnila konkrétním obsahem a inspirovala tak badatele z řady jiných oborů, historiky nevyjímaje. Nejznámějším pokusem využít interpretativní postupy Geertzem popsáné etnografie v historiografii je bezpochyby studie Roberta Darntona¹¹⁰ o „kočičím masakru“, o níž Roger Charier referuje následovně: „V prvních dvou esejích Darnton sleduje ve vztahu k originálním listinám model „zhuštěného popisu“. Masakr pařížských koček se podobá kohoutím zápasům na Bali: je to vstupní bod, který nám zpřístupňuje chápání kultury v její celistvosti.“¹¹¹. Jak vidno, „zhuštěný popis“ a „kohoutí zápas“ vždy tvořily vzájemný referenční celek. Podobně jako Geertz v kohoutích zápasech na Bali, spatřoval Darnton v událostech jedné noci, při níž došlo k popravám několika koček, smysluplné představení. Stejně tak se i já se pokusím nabídnout několik interpretací inscenace na Beltinu. Nejde mi o to, abych hledal „homogenní význam veřejných symbolů“¹¹², spíše chci naznačit významovou šíři toho, co chápu pod pojmem sdílená estetika, který podle mě vystihuje nejdůležitější aspekt beltinovského představení ve vztahu k celému fenoménu keltománie.

Jestliže na Beltinu dochází k jakémusi kolektivnímu přehrávání Keltů, je dobré si připomenout některé poznatky z předchozí části práce, neboť mohou osvětlit, jaké významy může představení komunikovat. Jak už by mělo být v tuto chvíli jasné, Keltové neexistují jen sami o sobě, ale jsou

---

¹⁰⁹ Srov. GEERTZ, C. *Interpretace kultur...*

¹¹⁰ DARNTON, R. *The Great Cat Massacre and Other Episodes in French Cultural History*. New York: Basic Books. 1984.

¹¹¹ CHARTIER, R. Text, symbols, and Frenchness. In *Journal of Modern History*. 1985, č.57, Chicago:University of Chicago Press, 1985. (překlad J.Lustiga).

¹¹² *Ibid.* s. 107.

součástí určitých vyprávěných příběhů, a proto navozovat atmosféru Keltů znamená navozovat i tyto příběhy a celou keltskou mytologii. V diskurzu o Keltech se pravidelně objevovala narace o zlatém věku, do jejíž struktury byla zasazena řada společensky relevantních témat, ať již šlo o ekologii či novou pozici českého národa ve světě. Domnívám se, že pomocí symbolů, technik zobrazování dějinnosti a samotnou participací se účastník inscenace Keltů – jakou je například, ale ne výlučně, Beltine – mohl na chvíli stát součástí samotného příběhu. Příběh o zlatém věku má sice otevřený konec, avšak právě participace umožňuje účastníkům jej nejen hluboce prožívat, ale především dotvářet jeho vyústění v duchu žánru romances. Poselství, které si aktér podívané mohl odnést, zní, že po „období temna“ a zapomnění, se opět Češi navrací k tomu, co jim bylo po léta odpíráno, že jsou opět součástí keltské tradice, že vykračují správným směrem – ke „zlatým ručičkám“, čistému životnímu prostředí, duchovnější společnosti. Netvrdím, že takto nutně museli živý obraz prožívat všichni, nebo snad i většina diváků, nicméně bychom neměli ztrácet ze zřetele, že zastřešující symbol Keltů alespoň v devadesátých letech vyjadřoval tužby a očekávání mnoha lidí a dokázal jim je zpřítomnit mimo jiné i během živé inscenace. Tato skutečnost by měla alespoň částečně osvětlit, proč by deska české kapely s irským repertoárem měla být „nadějeplná“. Termínem „sdílená estetika“ mám tedy na mysli schopnost číst za konkrétními parciálními výstupy a „scénkami“ celý příběh o skvělé keltské civilizaci, jehož konec, respektive jeho podobu mají aktéři právě v rukou. Vzhledem k tomu, co o povaze keltského diskurzu již víme, bychom mohli směle začít používat transkripci „est/etika“, neboť reprezentace Keltů, která je oku účastníka festivalu libá, nespočívá pouze ve věrné imitaci historického kostýmu, ale především ve zpřítomnění hodnot pracovitosti a moudrosti, „pábitelského“ ducha apod. S jistou nadsázkou můžeme tento aspekt sdílené keltské „est/etiky“ ilustrovat historkou, která koluje v muzikantských kruzích. Předseda Bratrstva Keltů Tomáš Křivánek se prý jednou nechal slyšet, že na jakoukoliv akci raději pozve kapelu Asonance než Dún an doras, „protože v době, kdy pan Starhon (kepelník Dún an doras) vstává, jsou členové Asonance dávno v práci.“

Vraťme se ale ještě k širším konotacím příběhu o Keltech. V předchozí části jsem ukázal, že jej ve velké míře prostupuje nacionalistický diskurz. Distinkce Keltové – Slované často utváří hranici mezi českou porevoluční současností a sovětskou okupační minulostí a stejně tak slouží naturalizaci rozdělení Československa na dva svébytné celky. Oproti tomu budoucnost a přirozené spojení Čechů je mnohdy spatřováno po boku západních Keltů, tedy Irů, Skotů atd. Je možné, že něco takového mohli pociťovat při poslechu ostrovního folkloru mnozí návštěvníci Beltine. Nyní však uvedu příklad inscenace, kde byl tento motiv rozehrán zcela explicitně.

„Dny evropské kultury oslaví v Jílovém čeští "Keltové"“

JÍLOVÉ U PRAHY - Celodenní oslavy, které se ponosou v duchu kulturního a civilizačního odkazu dávných Keltů, uspořádá v rámci oslav Dnů evropského historického dědictví sdružení Bratrstvo

Keltů ve spolupráci s místní radnicí v Jílovém u Prahy. Akce se odehraje 13. září a návštěvníci zde mimo

jiné zhlédnou vystoupení dvou hudebních skupin, skotského dudáka Wiliama F. Doehringa III. a souboj dvou skupin historického šermu, které předvedou památnou bitvu mezi Kelty a římskou Caesarovou X. legií. K vidění bude umělecká kovárna, svou práci předvede historický řezbář či barvička látek a mladoboleslavské sdružení Keltoi postaví v Jílovém dokonce celou keltskou vesnici. V tento den bude v Jílovém také poprvé zpřístupněno i křídlo městské radnice, které sloužilo od roku 1850 jako okresní věznice a péči památkářů zde zůstaly zachovány i původní cely. "Zatímco v roce 1990 se k oslavám Dnů evropského kulturního dědictví připojilo pouze několik českých historických měst, letos již přijalo účast přes 200 subjektů. Kromě měst jsou to například i soukromí majitelé historických památek," uvedl jílovecký starosta Zbyněk Šorm, který se na organizaci projektu též podílí. "Nejde nám o pouhé zpřístupnění některých míst, kam nemá veřejnost obyčejně přístup, ale o připomenutí celkového duchovního a civilizačního dědictví keltské kultury," dodal.¹¹³

Na první pohled se neliší tato sešlost od Beltine. Stará věznice, skotský dudák, keltská vesnice, historický šerm, dále kapely (Irish Dew, Asonance), řemesla a údajně nechyběla ani archeologická přednáška.¹¹⁴ Dokonce i pořadatel je stejný. Nicméně právě termín konání akce, Den evropského historického dědictví, akcentuje podle mého názoru celoevropskou identitu Keltů a podporuje tedy takové čtení, že i Češi do Evropy patří. Opět zdůrazňuji, že takto celkové představení účastníci vůbec nemuseli interpretovat, rozhodně ne všichni, a už vůbec tuto interpretaci nemuseli přijmout, nicméně mým cílem bylo ukázat, že inscenace Keltů se neomezovaly jen na Beltine, který se každý rok opakoval, ale mohlo k nim docházet i při jiných příležitostech, u nichž byla vazba na Kelty představitelná. Zároveň byla tato konkrétní vazba v celkovém představení umocněna. Na spojitost mezi Evropou a Kelty jsem upozorňoval v předchozí části hned několikrát, stejně tak na práce Martina Dietlera, v nichž upozorňoval na snahy vybudovat na základě společné keltské minulosti esencialisticky pojatou celoevropskou identitu.

4.2. Institucionalizované a exklusivní vědění - Bratrstvo Keltů

---

¹¹³ Slovo. Praha : Svobodné slovo, 5.9.1997.

¹¹⁴ Srov. Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. 1997, č. 7, Praha : Bratrstvo Keltů, s.2.

V předešlé kapitole jsem ukázal, že na Beltinu dochází k jakémusi „zakouzlení“ času a prostoru. Skupina lidí během noci z 30.dubna na 1.května inscenuje představení, nebo ještě lépe živý obraz Keltů a sama tento obraz hodnotí. Vzhledem k tomu, že je to obraz pohyblivý a má velmi obecné zadání, je výsledek vždy trochu nejistý, což může přinášet snad i jistou dávku vzrušení. Netvrdím sice, že všichni účastníci prožívají festival stejně, nicméně se domnívám, že alespoň na počátku Beltinové tradice se v tomto specifickém čase většina z nich naladí na jakési estetické posuzování míry, do níž jednotlivé atrakce zprostředkovávají Kelty. Tvrdím, že kromě místa a času sdílejí a spoluvytvářejí cit pro to, co keltské je nebo může být. Na Beltine a další inscenace by se proto dalo pohlížet jako na rituál, kdy se účastníci podílejí na reprodukci hodnotového rámce své, tj. transformující se společnosti. Takový pohled je jistě legitimní. V antropologii koneckonců zaujímá instituce rituálu jako předmět zájmu výsostně postavení prakticky od samotného zrodu této disciplíny a myslím, že postřehy, které za dlouhou dobu nashromáždily dlouhé zástupy badatelů zabývajících se ritualitou, mohou být v mnoha ohledech přínosné jak při uvažování o Beltinu jako o představení, tak jeho roli v rámci keltománie. Na druhou stranu jsem stejně jako Victor Turner přesvědčen, že rituál je třeba chápat jako jednu specifickou fázi v rámci dalších společenských procesů. Musíme pochopit, že každý rituální symbol, v našem případě Keltové, je „faktorem sociálního jednání, pozitivní silou v poli aktivit a je spojen s lidskými zájmy, může být cílem i prostředkem“¹¹⁵.

Proto než začneme přijímat unáhlené závěry, že Beltine je rituál, anebo že celá česká keltománie spočívá v inscenaci představ o Keltech, je třeba si povšimnout některých zásadních specifik tohoto dvoudenního zážitkového maratonu. Ano, keltománii lze znázornit a popsat (nikoliv vysvětlit) jako splývání či propojování diskurzu o Keltech s praxí, avšak je to právě praxe, které tolik odlišují Beltine od ostatních aktivit s keltománií spojených. Tento rozdíl se podle mě nejlépe vyjeví srovnáním se sdružením Bratrstvo Keltů, které – jak už mnohokrát zaznělo – festival pořádá. Bližší analýza totiž ukazuje, že ač se v obou případech společenských praxí projevují podobné diskurzivní konstanty, jde o naprosto nesouměřitelné instituce, které vykazují zcela odlišné sociální interakce a projevují se zcela jiným druhem aktivit. Kdybych se měl ještě jednou vrátit ke sportovní metafoře, rozdíl mezi nimi je podobný jako mezi fotbalovým utkáním a Českomoravským fotbalovým svazem. Beltine je především událost. Opakuje se jen jednou do roka. Je pojata jako velmi

---

¹¹⁵ TURNER, V. *The Forest of symbols. Aspects of Ndembu ritual*. Ithaca : Cornell University Press, 1970, s.20. (překlad můj)

intenzivní představení pro anonymní obecnost. Bratrstvo Keltů funguje na zcela odlišných principech.

„Vážení přátelé,

tento zpravodaj dostáváte do rukou v období, kdy naši keltští předkové slavili Lughnasad, kdy děkovali bohu Lugovi za ochranu kmene a oslavovali bohatou úrodu, kterou v následujícím období sklízeli. V srpnu obilí, v září ovoce a v říjnu poráželi zvířata, aby bylo v zimě dostatek jídla. Letos ovšem k oslavám důvod nemáme. Šokující záplavy připravily mnohé z nás o všechno, co v minulých letech zaseli a bude nám všem trvat dlouho, velmi dlouho, než se podaří škody napravit. Alespoň ty materiální. A žádný bůh, natož pak Luga nemůže za tak vysoké škody, které tentokrát záplavy přinesly. To jen člověk na chvíli zapomněl, že je součástí všemocné přírody a činí Matce Zemi příkoří, které mu touto cestou jen vrací. Chce, abychom si uvědomili, kde žijeme, za co jí vdčíme a co je naší povinností. Jedno semínko, které jsme v minulých letech zaseli, však sklidit můžeme. Existujeme jako občanské SDRUŽENÍ, tedy parta lidí, kteří se vzájemně sdružují díky svému zájmu a dovolím si říci i díky jednomu proudu myšlení. A je nás nyní v naší zemi okolo pětsetpadesáti + další stovky sympatizantů. Nevím v této chvíli, kolik z nás je záplavami přímo postižených... V listopadovém čísle zase požádám ty z nás, kteří zůstali v suchu, aby pomohli v čase předvánočním sklidit ono semínko, o kterém je řeč.“¹¹⁶

V tomto krátkém úryvku z úvodníku letního vydání Zpravodaje Bratrstva Keltů se objevují důvěrně známá témata. Je naznačen vztah člověka a Matky Země, mluví se o povinnostech i o případné odplatě, nejsou-li tyto dodržovány. Za pozornost stojí metafora „setí a sklizně“, která jednak funguje v kauzalitě prohřešku a trestu, jednak ustavuje/reprodukuje představu kontinuity, stejně jako obraty „naši keltští předkové“, „keltský gen zasunutý v našem národním dědictví“, anebo jen mnohoznačné „my“. Stojí za povšimnutí, že tímto „my“ se zřejmě nemíní ani tak Češi, jako členové bratrstva. Stejně jako NAŠI keltští předkové, kteří o Lughnasadu sklízeli ovoce své předchozí píle a mohli tak přežít zimu, můžeme i MY, přátelé, parta lidí se stejným zájmem i myšlením, zakusit solidaritu, kterou pěstujeme v rámci občanského sdružení. Tato poměrně exkluzivní funkce „my“ a vůbec apelativní vyznění úvodníku dává tušit, že v rámci sdružení panují jiné vztahy než na Beltinu a stejně tak nespočívá jeho náplň primárně v inscenování. Přitom je zjevné, že reprezentace Keltů se od té festivalové v zásadě neliší – Keltové, naši předkové, žili v těsnějším spojení s přírodou. Co se však liší, je způsob, jakým je s touto informací v úvodníku pracováno. Nejen zde, ale na mnoha dalších místech ve Zpravodaji, je možné vysledovat pasáže, kterými je zdůrazňováno exkluzivní postavení Bratrstva ve vztahu

¹¹⁶ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1997, č. 12, Praha : Bratrstvo Keltů, s.1.

k odkazu keltských předků a z toho plynoucí výlučnost členů. Velký důraz je kladen na vědeckou autoritu a poznání jako prostředek, kterým tento odkaz může být rozvíjen: „*Věříme, že Vám zájem o keltské dědictví, které v sobě neseme, vydrží a že obohatí Vaši osobnost.*“¹¹⁷...“ *Máme ve svých řadách vědce (historiky, archeology), kteří se po léta problematikou Keltů na našem území zabývají a nechtějí si svá poznání nechat jen pro sebe*“¹¹⁸. Dušan Antalík ve své studii o neodruidismu v Čechách věnuje Bratrstvu Keltů následující řádky: „*Charakterem svých aktivit tedy české Bratrstvo Keltů může připomínat některá zahraniční neodruidská společenství. Důrazem kladeným na poznávání a rozvíjení kulturně-uměleckého odkazu Keltů zejména v českém prostředí se blíží ideám, které jsou vlastní velšskému, kornskému i bretoňskému Gorseddu a dalším uskupením, jež se jimi inspirovala. Klubové přednášky a kultivované diskuze spojené s poslechem hudby nejsou nepodobné „zednářsko-rotariánské“ atmosféře „keltských spiklenců“, která je typická pro hurleovskou větev neodruidismu.*“¹¹⁹ Ačkoliv si myslím, že je nanejvýš zavádějící, aby Bratrstvo Keltů bylo srovnáváno s neopohanskými spolky, natož aby bylo za takový považováno, je myslím možné dát Antalíkovi za pravdu, když hovoří o „keltských spiklencích“ a spolkovém charakteru sdružování.

Společenské interakce v rámci sdružení jsou tedy méně anonymní a mnohem četnější. Nejsou také vázány na konkrétní datum, ale podřizují se aktuální nabídce aktivit a aktuálním potřebám členů. Zároveň však mnohem více zasahují do jejich každodennosti. Neměl jsem bohužel možnost seznámit se blíže s vnitřním fungováním a hierarchií uvnitř tohoto spolku, avšak mně pro účely tohoto pojednání stačí uvažovat o jeho funkčním jádru, které krom Beltinu pořádalo přednáškové cykly, vyráželo na poznávací zájezdy na oppida, na vernisáže výstav, nebo jen na výlet do přírody. Takové akce se pod hlavičkou sdružení konaly v průměru minimálně jednou do měsíce¹²⁰. Z toho, co jsem prozatím uvedl, plynou dvě věci. Zaujetí či pohlcení Kelty, je jednak trvalejší a za druhé generuje typ aktivit, které je možné odlišit od těch, které převažují na Beltinu. Nejde o kochání se obrazem Keltů a jeho případné dotváření, ale o prohlubování znalostí o tom, co s Kelty souvisí. Tyto dva mody se samozřejmě vzájemně nevylučují a oba je možné chápat jako jednání v souladu s představami o Keltech, nicméně je zřejmé, že každý zahrnuje jiné činnosti a vyžaduje jiný druh osobního vkladu. Zároveň není možné říci, že by z hlediska prožívání v jednom, nebo druhém případě pohlcení Kelty či vnímání souvislostí bylo větší, nebo menší. Ekologicky uvědomělý adolescent může na koncertě Asonance s velkým nadšením mávat svým triskelionem na přívěšku, zatímco člen bratrstva bude na přednášce *Svět keltských knížat* zapisovat poznámky zcela mechanicky, duchem ještě v práci. Nicméně častější a užší kontakt mezi členy sdružení, v podstatě celoroční kontakt s keltským diskurzem, fokus na nové poznatky vytvářejí specifické prostředí,

¹¹⁷ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1999, č. 17, Praha : Bratrstvo Keltů, s.1.

¹¹⁸ *Bratrstvo Keltů: Zpravodaj*. 1995, č. 2, Praha : Bratrstvo Keltů, s.1.

¹¹⁹ ANTALÍK, D. Neodruidismus a fascinace Kelty...s.84.

¹²⁰ Srov. :<<http://www.beltine.cz>> [25.6.12.].

v jehož rámci mohl vzniknout pamflet „Kladivo na Třetiče“ daleko spíše než v odborných kruzích, kde se řešila ještě jiná agenda.

Kdybych měl tedy shrnout předchozí řádky, ukázal jsem dva způsoby, jak symbol Keltů působil jako „faktor sociálního jednání“. V jednom případě šlo o inscenaci, představení, živý obraz či rituál, který svedl na jednu noc dohromady množství lidí, kteří se sice podíleli na reprodukci představ o Keltech, avšak nevytvořili mezi sebou trvalé vztahy. Ve druhém případě byly pod symbolem Keltů vytvořeny trvalejší vztahy, které se neomezovaly na jedno konkrétní představení, nýbrž byly posilovány celoročně nejen společnými aktivitami a zájmy, ale i skrze nejrůznější gesta exkluzivity – placením členských poplatků, uplatňováním nároku na slevu na vybraných akcích, označením „bratrstvo“ a rétorikou výlučnosti vůbec. Je možné uvažovat o dalších formách vztahování se ke Keltům, například o práci archeologa sestávající z mnoha hodin strávených v terénu a za psacím stolem. Tento výčet by však mohl narůstat tak dlouho, až by hrozilo, že bychom ztratili ze zřetele, jak spolu tyto nesourodé a často nesouměřitelné druhy jednání vůbec souvisí. Od narůstající skepse nás může zachránit pouze poznání, že pro fungování keltománie nakonec nezáleží na tom, kdo co dělá a jak to dělá. Důležité je, zda se tato činnost podílí na reprodukci keltského diskurzu.

Závěr této kapitoly proto věnuji kapele Asonance, která byla nedílnou součástí mnoha keltských přehlídek a s Bratrstvem Keltů navázala dlouhodobou spolupráci, přesto však nikdy neprojevovala o Kelty velký zájem. Spíše naopak. V téměř všech veřejně dostupných rozhovorech se členové kapely distancují od „módní keltské vlny“ a zdůrazňují, že ostrovní folklór hráli od osmdesátých let, kdy „termín „keltská hudba“ ještě neexistoval“¹²¹. O devadesátých letech mi houslista, Jan Ráb, prozradil, že „*tady najednou lidi měli pocit, že musí hledat někde nějaký kořeny a najednou všichni byli Keltové a o týhle muzice se začalo říkat, že je keltská ... ten zájem o tu muziku, to spektrum těch posluchačů se rozšířilo tady o tyhle magory a tím pádem byla Asonance zvaná i na festivaly, který se snažily tvářit a přitahovat lidi na to slovo „keltský“*“¹²² Je poměrně paradoxní, že účastníky prvního Beltinu byla tato kapela hodnocena jako „*v Čechách možná nejkeltovařejší*“¹²³, když se patrně žádná jiná proti škatulce „keltská hudba“ nevymezovala ostřeji. Postřeh Jana Rába nás podle mě opět přivádí k již mnohokrát zmiňované podstatě fenoménu keltománie, když tvrdí, že se „*najednou o týhle muzice začalo říkat, že je keltská*“. Tím se „spektrum posluchačů rozšířilo ... a Asonance [byla] zvaná na festivaly...“, jinými slovy byl vytvořen kontext, v němž kapela mohla dobře naplňovat svůj *raison d'être* – veřejně hrát, navíc pro poměrně početné publikum. Příběh Keltů tedy byl atraktivní nejen proto, že dokázal formulovat tužby podstatné části společnosti, ale že vytvořil specifické podmínky pro cirkulaci kapitálu nejrůznějšího druhu, ať už

¹²¹ Rozhovor dostupný z <<http://www.folkcountry.cz/rozhovory/rozhovor-asonance06.htm>> [29.1.09.]

¹²² VALIŠ, D. *Ta naše písnička...*

¹²³ *Ibid.*

šlo o obecnstvo, možnost publikovat, zájem vrstevníků. V této souvislosti jsem si vzpomněl na výpověď jednoho z mých informátorů zaznamenanou v době, kdy jsem shromažďoval materiály pro bakalářskou práci: „[jeli jsme na] Beltine, kde jsme byli převlečený za Kelty, měl jsem z bílého prostěradla ušitou kutnu až na zem s kapucí... byli jsme tam a byli jsme hustý ... hrozně jsme se těšili, jak se seznámíme“¹²⁴. Dá se říci, že kde byli Keltové, tam se „děly věci“.

Je tedy zřejmé, že redukovat fenomén keltománie na divadlo o lepších zítřcích může být prospěšné pro pochopení vřelého vztahu ke Keltům u velké části veřejnosti, avšak takový pohled opomíjí velmi důležitý aspekt – vytváření skupin „bedňáků“ a „kulisáků“, „hereckých souborů“ a „klubů mladého diváka“, které nejen, že vznikly kvůli danému představení, ale do jisté míry se stávají jeho smyslem. Jinak řečeno, představení se může hrát nejen pro svůj „obsah“ či „sdělení“, ale i proto, že jsou participanti zvyklí na to, že se hraje, že z něj mají peníze, potkávají na něm známé apod. V následující kapitole se proto pokusím nabídnout takový model keltománie, který bude zahrnovat jak její symbolický, tak její sociální rozměr. Jako vhodný nástroj se mi jeví vycházet z koncepcí „pole“ a „symbolického kapitálu“ Pierra Bourdieua.

4.3.Keltománie jako pole

Nejprve se pokusím o syntézu dosavadních poznatků a hned vzápětí vysvětlím, proč je užitečné chápat vypořádané tendence skrze koncept „pole“. V průběhu předchozích kapitol jsem se snažil systematicky upozorňovat na přítomnost určitého „dostředivého“ či inkluзивního efektu, který se v průběhu devadesátých let projevuje jak na diskurzivní úrovni, tak na úrovni sociálních praxí. V prvním případě jsem na něj upozornil v souvislosti se značnou stylistickou a tematickou rozdílností textů. Jejich soudržnost však zajišťoval princip, který jsem popsal jako „mytologii“ – ač je obsah konkrétních sdělení odlišný, reprodukují narativ o zlatém věku keltské civilizace. Jinak řečeno, příběh o Keltech se stává novým kontextem, v němž se setkávají do té doby často nesouvisející výpovědi a vytváří se tak mezi nimi vztah, který je diskurzem dále reprodukován. Na úrovni praxí jsem se snažil demonstrovat podobné tendence rozborem dění na festivalu Beltine, který rovněž vytvořil kontext, v němž docházelo k propojení jinak oddělených žánrů a profesních sfér. Jakkoliv je Beltine velmi specifickým příkladem, ukazuje mnohem obecnější zájem o participaci na keltské naraci či na obrazu Keltů.

Zájem na účasti je podle Bourdieua jedním ze základních předpokladů existence „pole“ a lze jej chápat jako zákon jeho vnitřního fungování. Zpravidla lze základní zákon jakéhokoliv pole vyjádřit pomocí tautologického tvrzení. „Například zákon pole ekonomického, jak ho vypracovali

---

¹²⁴ Ibid.

*filosofové utilitarismu: obchod je obchod; nebo zákon pole uměleckého, jak ho explicitně formuloval l'artpourel'artismus: cílem umění je umění, žádný jiný cíl umění nemá.*¹²⁵ Myslím, že podobný princip lze stanovit i pro keltománii – cílem účasti na obrazu Keltů je obraz Keltů samotný. Zmínil jsem, že na Beltinu měla tato participace především podobu inscenace, nebo rituálu, nicméně řada lidí chtěla tento obraz prozkoumat, rozšířit, dotvořit, anebo na něm prostě vydělat. Keltské atributy představují jakýsi symbolický kapitál, jehož prostřednictvím mohou aktéři vstoupit do pole a získat tak přístup k jiným druhům kapitálu, které keltománie nabízí. Zda budou úspěšní, či neúspěšní závisí na tom, do jaké míry se jim podaří vyvolat zdání souvislosti s Kelty. Nyní uvedu několik příkladů toho, jakým způsobem mohli aktéři aspirovat na začlenění do „keltského“ pole.

„Ústecké Činoherní studio chystá festival Sudety '97. Činoherní studio v Ústí nad Labem vstoupilo do své 25. sezony, kterou hodlá ve druhé dekádě června příštího roku oslavit kontroverzním divadelním festivalem Les divokých sviní s podtitulem Sudety '97. »Nepůjde o festival o okupaci, odsunu Němců a dalších věcech, se kterými jsou Sudety spojovány. Chceme jen nahlas říct, že žijeme chtě nechtě v Sudetech, ačkoli se toho slova stále všichni bojí. Proto jsme také místo názvu Sudety zvolili jeho keltskou obdobu Les divokých sviní, ze které toto označení původně vzniklo,« říká ředitel Činoherního studia Jaroslav Achab Haidler“.

Na této zprávě z tisku je dobře vidět, jak se pořadatelé festivalu snažili využít pozitivního obrazu Keltů, aby jím nahradili stávající negativní obraz Sudet, který je vytvářen tématy jako okupace, odsun Němců a hrozící retribuce. Nevím, nakolik byli pořadatelé v tomto případě úspěšní. Avšak příkladem dobrého podnikatelského záměru těžícího z keltománie je tah pivovaru Staropramen z roku 1998, kdy na trh uvedlo černé pivo Kelt, jehož předobrazem je irský stout Guinness. Kromě zjevné vazby na Irsko je etiketa graficky vyvedena ve stylu keltského umění mladší doby železné. Právě tyto atributy pivu propůjčují v rámci „keltského pole“ symbolický kapitál, což jinými slovy znamená, že zmíněné vlastnosti „*dokáží sociální činitele pomocí svých kategorií vnímání poznat, uznat a ocenit.*“¹²⁶ Pivovar diskurz o Keltech zhodnocuje právě tím, že ho reprodukuje. Příklad s černým pivem tak dobře ukazuje dynamiku, která pole udržuje „v chodu“ nebo dokonce rozšiřuje jeho působnost. Kelt stout našel své odbytí nejen na Beltině, ale teoreticky mohl povědomí o Keltech rozšířit mimo okruh skalních keltomanů. Další ilustrativní ukázkou využití popularity Keltů je rozhodnutí uvést na český trh knihu Scotta Cunninghama „*Wicca: A Guide for the Solitary Practitioner*“ pod názvem „*Keltská přírodní magie wicca.*“ Nejen, že se Keltové neobjevují na přebalu originálu, netýká se jich prakticky ani obsah. Wicca vznikla v Anglii v první polovině dvacátého století jako pokus o revitalizaci čarodějnických sabatů a domnělých předkřesťanských ritů. Cunninghamova kniha, jak tomu nasvědčuje původní znění titulu, pak v USA v osmdesátých

¹²⁵ BOURDIEU, P. *Teorie jednání...* s.112.

¹²⁶ BOURDIEU, P. *Teorie jednání* s. 81.

letech podpořila vlnu samostatného eklektického praktikování neopohanského náboženství.¹²⁷ Navzdory tomu, že se ke Keltům přímo nehlásí ani Cunningham, ani žádní jiní prominenti wiccanské tradice, v českém diskurzu o Keltech, jak jsem ukázal v předchozí části práce, je prezentována jako samozřejmá součást druidského kurikula. Myslím si, že překlad „Keltská přírodní magie wicca“ sice v žádném případě není doslovný, ale stejně tak by neměl být chápán jenom jako podvod na určité cílové skupině čtenářů, protože v českém prostředí se jednoduše Wicca Keltů týká. Název díla pouze napomohl rozpoznat aspekty pohanství a přírody jako „keltské“. Díky působnosti keltského pole se také mohl nakumulovat symbolický kapitál na určité lokalitě, zejména tam, kde bývala starověká keltská sídla. Tato místa pak lákala nejen rabovače s detektory kovů, ale i investory, kteří zde například vybudovali keltskou naučnou stezku. V obou případech se zvěst o vztahu dané lokality ke Keltům dobře šířila, což se následně projevilo vyšší návštěvností.

Těchto pár příkladů, které jsem nyní uvedl, ukazuje několik možných podob využití symbolického potenciálu Keltů pro získání zájmu lidí, kteří jej dokázali rozpoznat a ocenit. Ukazuje se, že nezbytnou podmínkou pro jeho čerpání byla alespoň částečná reprodukce obrazu Keltů. Dostáváme se tak k otázce „symbolické moci“. Na rozdíl od jasně strukturovaných a hierarchizovaných polí neexistuje v rámci keltománie expertní skupina, která by disponovala schopností definovat „keltské“, respektive schopností vnutit tuto představu všem zúčastněným aktérům. Neexistují tak ani mechanismy, které by kontrolovaly či omezovaly přístup do pole a ke statkům, které jsou jeho součástí. Naopak, vstup do pole je relativně snadný – stačí provést symbolické gesto příslušnosti ke Keltům. Nemyslím tím pouze gesta typu „pokřičování“, kterým se věřící mimo jiné označuje za křesťana, ale širokou oblast úkonů od navlečení do „bílého prostěradla“ přes hraní irské hudby až po promítání fotek z Carnaku. Exemplárním příkladem je proměna piva v keltský produkt za použití vhodné grafiky a názvu. Domnívám se, že snadný přístup ke Keltům zapříčinil nejen rychlé a masivní rozšíření keltománie během devadesátých let, ale i rychlou „devaluaci“ této symboliky, která stála na začátku odeznívání fenoménu na přelomu milénia. Keltové, kteří byli na počátku vzácní stejně jako hodnoty, které reprezentovali, byli najednou všude. Nejde samozřejmě o jediný důvod. Je třeba si uvědomit, že keltské pole netvořilo naprosto autonomní sféru, naopak bylo součástí jiných polí, v nichž také docházelo k soupeření o zisky. Dobrým příkladem je hudební scéna. Ruku v ruce se zvýšeným zájmem o Kelty získávala v českých hudebních časopisech poměrně velký prostor i „keltská hudba“, která na čas zastínila ostatní žánry. Zmínky o „keltské hudbě“ se v časopise Rock&Pop objevují již krátce po revoluci. V roce 1990 Jan Rejžek v článku „*Waterboys čili Scott v keltském živilu*“ například hovoří o „*produkci*

---

¹²⁷ POKOJOVÁ, V. *Hnutí Wicca v ČR v sociologické perspektivě*. Brno: 2008. Bakalářská práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy Univerzity. Vedoucí práce Roman Vido.

*keltské tradiční hudby ... v milovaném irském prostředí*¹²⁸, o dva roky později Jiří Černý píše „*cosi v nás je naladěno na keltskou hudbu, ať už je z Irska, Skotska, Walesu nebo z Bretaně*“¹²⁹. V roce 1994 se na přední stranu květnového vydání Rock&Pop, dostala pražská skupina Celtic Ray, čímž započal cyklus s názvem „Keltská otázka“. Avšak rozhovor s Miroslavem Hessem už uvedl autor článku slovy: „*Ať už je to s našimi keltskými kořeny jak chce, irská, skotská, bretonská hudba se šíří po Praze a okolí v takové míře, že už teď celé to „keltství“ leckomu leze krkem*“¹³⁰. Zdá se tedy, že „keltská hudba“, ač měla zpočátku podporu hudebních publicistů, časem jednoduše vyšla z módy, respektive její privilegovanou pozici nahradil některý jiný žánr, což na hudební scéně není nic neobvyklého. Dá se však předpokládat, že podobný osud stihl „výhonky“ keltománie postupem času i v dalších oblastech, byť třeba pomaleji, zkrátka v závislosti na dynamice vlastní těmto polím.

4.4. Shrnutí

V této části práce mě zajímala především sociální praxe keltománie, respektive vztah keltského diskurzu k dalším vyvíjeným aktivitám. Popsal jsem, jakým způsobem byl keltský diskurz materializován na festivalu Beltine. Mým cílem bylo ukázat, že zde byly přítomny nejen hlavní tematické okruhy diskurzu o Keltech, ale že inscenace sdílela s diskuzem i techniky zobrazování dějinnosti, které vytvářely ahistorický čas, a důraz na vědeckou autoritu. Aktivní participaci návštěvníků festivalu na této inscenaci jsem interpretoval jako projev jakési „sdílené estetiky“, která umožňovala na jedné straně spatřovat v představení příběh o zlatém věku keltské civilizace a na druhé straně jej aktivně rozvíjet a přispívat k jeho pozitivnímu vyústění. Poselství, které si aktér podívané mohl odnést, zní, že po „období temna“ a zapomnění, se opět Češi navrací k tomu, co jim bylo po léta odpíráno, že jsou opět součástí keltské tradice, že vykračují správným směrem – ke „zlatým ručičkám“, čistému životnímu prostředí, duchovnějším společnostem, do Evropy apod. Dalším mým cílem bylo ukázat, že inscenace byla jen jedním z mnoha způsobů, jakým se lidé ke Keltům vztahovali. Jejich atraktivita nespočívala pouze v poselství, které mohli evokovat, ale i v tom, že vytvářeli pole, v němž cirkulovaly statky, o něž měla řada lidí zájem. Nakonec jsem vyslovil domněnku, že právě velká „zapuštěnost“ keltského pole v rámci jiných polí a nulová kontrola nad tokem kapitálu umožnila jak velký rozmach keltománie, tak její rychlý konec.

¹²⁸ Rock&Pop.1990,roč. 1, č. 11. Praha: Muzikus,1990.

¹²⁹ Rock&Pop. 1992,roč. 3, č. 21. Praha: Muzikus, 1992.

¹³⁰ Rock&Pop. 1994,roč.5, č. 9. Praha: Muzikus, 1994.

5. Závěr

Aktualizace tématu Keltů v českých zemích v průběhu devadesátých let, pro niž se vžil název „keltománie“, byla provázena vznikem specifického diskurzu o Keltech. Právě jeho analýza byla hlavním empirickým základem pro tuto práci. Věřil jsem, že v tomto materiálu – souboru textů z tisku, v nichž se objevuje klíčové slovo „Kelt“ – budu moci sledovat způsob, jakým byla používána Keltská symbolika, situace, v nichž byli Keltové připomínáni, a praxi označování širokého spektra jevů jako „keltských“. Tyto hlavní okruhy zacílení výzkumu vzešly v zásadě ze dvou premis. Za prvé, že podstatou keltománie jako společenského fenoménu učiním právě vytváření vztahu mezi různými jevy na základě jejich „souvisení“ s Kelty, a za druhé, že toto „souvisení“ s Kelty se dynamicky vytvářelo skrze používání keltské symboliky v debatách, které propukly po roce 1989 v souvislosti s transformací české společnosti. Keltové se tak ukazují především jako „dobří k přemýšlení“. Teoreticky jsem vyšel z konceptu „ideologie“ Clifforda Geertze, pro něhož jde o sadu symbolů, které aktérům umožňují uvažovat o jevech a procesech, jejichž jsou součástí a které tito reálně pocítují, avšak kultura jim k tomu nedodává jiné nástroje než metaforické. Další inspirací mi byl Pierre Bourdieu a jeho výzkumy týkající se „symbolického kapitálu“ a uplatňování „symbolického násilí“.

Empirickou část práce jsem rozdělil do dvou částí, přičemž v té první jsem se věnoval analýze keltského diskurzu, zejména reprezentaci Keltů a okruhu témat, v nichž byli Keltové nejčastěji připomínáni. Druhá část pojednávala o symbolu Keltů jako faktoru sociálního jednání. Zajímalo mě především, jaký je vztah mezi keltským diskurzem a dalším druhem sociálních praxí.

V první části práce jsem poukázal na značnou inkusivní povahu keltského diskurzu - tvořily jej poznatky z archeologických bádání či lingvistiky přes různé historické prameny, české národní autostereotypy, texty reklamní povahy aj. Tato inkluze se projevovala značnou stylistickou roztržitostí textů. Navzdory roztržitosti tyto texty vykazují určité shodné znaky. Sdílí strukturu narace o zlatém věku Keltské civilizace a participují na jeho aktualizaci. Tento jev jsem označil jako mytologii. Mytologie líčí Kelty jako esenci dobra – lid moudrý, pracovitý, chytrý, vzdělaný, pokrokový, duchovní, přírodní, vtipný a plný fantazie. Tento ideální stav však skončil příchodem katastrofy, která je v konkrétních verzích příběhu specifikována různě, v závislosti na tématu, k němuž je příběh vztahován. Konkrétní aktualizace příběhu v textech však je sama důkazem, že lze opět na keltský odkaz navázat a přiblížit se tak původní dokonalosti. Tragedie o zániku keltské civilizace je přetvářena v příběh s otevřeným nadějeplným koncem.

Dále jsem ukázal, jak se keltská mytologie a pozitivní obraz Keltů uplatňoval ve významných debatách spojených s českou transformací, tedy jak Keltové naplňovali ideologickou funkci.

Zdůraznil jsem zejména styčné body s nacionalistickým a ekologickým diskurzem. Zatímco v prvním případě jsem se zaměřil na to, jak s pomocí keltské symboliky doboví aktéři formulovali vztah Čechů k minulosti (komunistická doba temna) a k sousedním národům, především Němcům (Germánům) a Slovákům (Slovanům), a konečně i vizi jejich dalšího společného směřování (Západ, Evropa), v druhém případě šlo o ochranu životního prostředí jako cestu ke zdraví a lepším zítřkům. Avšak na základě pojetí vztahu člověka a přírody, kterou se však keltský diskurz blížil západnímu ekologickému hnutí, spíše než domácímu, a většímu důrazu na individuální odpovědnost, je možné spatřovat i jistý překryv keltského diskurzu s některými náboženskými směry.

V druhé části práce jsem se zabýval vztahem diskurzivní a sociální praxe keltománie. Demonstroval jsem, jakým způsobem docházelo k materializaci představ o Keltech na festivalu Beltine. Inscenace Keltů na festivalu sdílela s keltským diskurzem nejen základní tematické okruhy, ale mimo jiné i ahistorické pojetí minulosti. Tato skutečnost spolu s aktivní participací návštěvníků na dotváření keltských kulis mě vedla k závěru, že tito lidé, nebo alespoň jejich značná část, byli schopni spatřovat v představení i celou keltskou mytologii. Beltine proto může být pojímán jako svého druhu rituál, v němž je potvrzován jak obraz Keltů, tak samotné hodnoty, které reprezentují.

Dále jsem ukázal, že kromě Beltinu fungoval symbol Keltů jako faktor sociálního jednání i u řady jiných praxí, které jsou však v mnoha případech naprosto nesouměřitelné. Problém neproveditelnosti komparace jsem nakonec vyřešil tím, že jsem keltománii traktoval coby pole v intencích Pierra Bourdieua. S pomocí tohoto modelu jsem ukázal, že atraktivita Keltů nespočívala pouze v jejich pozitivním obrazu a příběhu, který evokovali, ale že kromě tohoto symbolického kapitálu soustředili i kapitály jiného druhu. K jeho dosažení však museli aktéři jednat podle „zákonů“ tohoto pole, tedy reprodukovat keltský diskurz. V této souvislosti jsem nabídl hypotézu, že na rychlém vzestupu, ale i poměrně rychlém odeznění keltománie mělo velký vliv to, že neexistovaly způsoby regulace přístupu k těmto statkům. Důležitou roli v tom sehrála i skutečnost, že „keltské pole“ bylo zapuštěno v rámci jiných polí.

Avšak hlavní důvod velmi dobré recepce i relativně rychlého ústupu západoevropského fenoménu keltománie spatřuji v sociokulturním prostředí transformace české společnosti. Jakmile začalo porevoluční směřování České republiky získávat konkrétnější podobu, která navíc nebyla slučitelná s představou triumfálního návratu zlatého věku, keltománie ztratila prakticky jediný integrující element. Pak už nic nebránilo tomu, aby v různých sférách lidské činnosti přirozeně nenahradily privilegované místo Keltů opomíjené hudební žánry, archeologické projekty, tradice atd. Do imaginárního regálu knih s keltskou tematikou, který mi v úvodu práce posloužil jako ilustrace, tak

začal pronikat pestřejší obsah. Původní obsah už byl mnohokrát prozkoumán, přestal být aktuální a hlavně ho bylo čím nahradit.

Bibliografie

Knihy

BARTHES, R. *Mytologie*. Praha : Dokořán, 2004.

BELL, C. *Ritual Theory, Ritual Practice*. Oxford: Oxford University Press, 1992.

BERGER, P. a LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Brno: CDK 1999.

BLOCH, P.J. *New spirituality, Self, and Belonging. How New Agers and Neo-Pagans Talk About Themselves*. Westport: Praeger Publishers, 1998.

BOURDIEU, P. *Teorie jednání*. Praha : Karolinum, 1998.

BOURDIEU, P. a WACQUANT, L.J.D. *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press, 1992.

BURAWOY, M. a VERDERY, K. *Uncertain transition: ethnographies of change in the postsocialist world*. Lanham: Rowman and Littlefield, 1999.

DARNTON, R. *The Great Cat Massacre and Other Episodes in French Cultural History*. New York: Basic Books. 1984.

ELIADE, M. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 2. Vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009.

FOUCAULT, M. *Archeologie vědění*. Praha: Herrmann & synové, 2002.

GEERTZ, C. *Interpretace Kultur: vybrané eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.

HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. 2.vyd. Praha Sociologické nakladatelství, 2010.

CHARTIER, R. Text, symbols, and Frenchness. In *Journal of Modern History*. 1985, č.57, Chicago: University of Chicago Press, 1985.

LUŽNÝ, D. *Hledání ztracené jednoty. Průniky nových náboženství a ekologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

SKINNER, Q. *Visions of Politics. Regarding Method (Volume 1)*. Cambridge. University Press. 2002.

TURNER, V. *The Forest of symbols. Aspects of Ndembu ritual*. Ithaca: Cornell University Press, 1970.

VANĚK, M. *Nedalo se tady dýchat. Ekologie v českých zemích v letech 1968-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1996.

VERDERY, K. *What Was Socialism and What Comes Next?* Princeton: Princeton University Press, 1996.

WHITE, H. *Metahistory. The historical imagination in nineteenth-century Europe*. London : Johns Hopkins University Press, 1973.

WOOD, M. *Possession, Power and The New Age. Ambiguities of Authority in Neoliberal Societies*. Aldershot: Ashgate, 2007.

Kvalifikační práce

KOTALOVÁ, M. *Keltský fenomén v české a zahraniční hudbě*. Brno. Bakalářská práce. Filosofická fakulta Masarykovy Univerzity. Vedoucí práce Aleš Opekar.

POKOJOVÁ, V. *Hnutí Wicca v ČR v sociologické perspektivě*. Brno: 2008. Bakalářská práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy Univerzity. Vedoucí práce Roman Vido.

SWEERS, B. *Electric folk in England. Musical and Sociocultural Aspects*. Hamburg: 1999. Dissertation zur Erangung der Würde des Doktors der Philosophie der Universität Hamburg.

VALIŠ, D. *Ta naše písnička irská. Pátrání po kontextu živé produkce irské tradiční hudby na území České republiky*. Praha: 2008. Bakalářská práce na Fakultě humanitních Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Lukáš Radostný.

Články ve sbornících a časopisech

ANTALÍK, D. Neodruidismus a fascinace Keltů v České republice a v zahraničí. In NEŠPOR, Z. (ed.) *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Sociologický ústav AVČR, 2004, s. 75-79.

BOURDIEU, P. Genese et structure du champs religieux. *Revue française de sociologie*. 1971, Vol. 12, No. 3 . s. 295-334.

BOUZEK, J. Keltománie - odpověď na anketu. *Archeologické rozhledy*. Praha: AV ČR, 1998, roč. 50, č.2., s. 477-478.

DIETLER, M. A Tale of Three Sites: The Monumentalization of Celtic Oppida and the Politics of Collective Memory and Identity. *World Archaeology*, June 1998, Vol. 30, No. 1. s. 72 -89.

DIETLER, M. Naši předkové Galové : archeologie, etnický nacionalismus a manipulace s keltskou identitou v moderní Evropě. *Archeologické rozhledy*. 1999, roč. 51, č. 3, s. 537-556.

PICCINI, A. Filming Through the Mists of Time: Celtic Constructions and the Documentary. In *Current Anthropology. Special Issue: Anthropology in Public*. February 1996, vol. 37, no. 1. s. 87-111.

PORTER, J. Introduction: Locating Celtic Music (and Song). *Western Folklore*. 1998, Vol. 57, No. 4, s. 205-224.

SORBA, C. Le „mélodrame“ du Risorgimento. Théâtralité et émotions dans la communication des patriotes italiens. *Actes de la recherche en sciences sociales*. Paris: Seuil, Mars 2011, No 186-187, „Sociétés du spectacle“, 2011.

ŠIMA, K. Národní slavnosti šedesátých let 19. století jako performativní akty konstruování národní identity. *Český časopis historický*. 2006, roč.104, č. 1.

VERDERY, K. Nationalism and National Sentiment in Post-socialist Romania. *Slavic Review*, 1993, Vol. 52, No. 2, s. 179-203

VERDERY, K. Transnationalism, Nationalism, Citizenship, and Property: Eastern Europe Since 1989. *American Ethnologist*, May 1998, Vol. 25, No. 2 s. 291-306.

Citované prameny – knihy, články, internetové zdroje

MAREK, J. *Jak jsem potkal Keltů, aneb, Češi přišli ve středu. Tři tucty fejetonů, jeden test, a pár vysvětlivek pro ty mladší*. Opava : Optys, 1995.

Bratrstvo Keltů: Zpravodaj. Praha : Bratrstvo Keltů, 1999, č. 18, 1995-

Českokobudějovické listy. České Budějovice : Vltava, 13.9.1997.

Českokobudějovické listy. České Budějovice : Vltava. 5.11.1996.

Českolipský deník. Ústí nad Labem : Labe. 25.11.1998.

Dech draka. Časopis pro čitatele fantasy a her na hrdiny. Praha : Altar, 1994, roč.1.,č. 4.

Denní Telegraph. Praha : Integra. 1994, roč. 3., č. 23.

Hanácké noviny. Olomouc:Hanácké noviny 23.9.1997.

Hradecké noviny. Hradec Králové: Pnpres. 5.11.1998.

Klatovský deník. Plzeň: Vltava, 5.8.1998.

Lidové noviny. Praha: Lidové noviny, 1. 7.1996.

Plzeňský deník. Plzeň: Vltava. 25.7.1998.

Právo. Praha : Borgis, 1.12.1998.

Profit. Olomouc : Profit .9.9.1996.

Regenerace. Časopis pro zdravý životní styl. Praha: Regenerace, 1994, roč. 2, č. 8.

Respekt. Praha : R-Press, 12.1.1992.

Rock&Pop. Praha: Muzikus, 1992, roč. 3, č. 21.

Rock&Pop. Praha: Muzikus, 1994, roč.5, č. 9.

Rock&Pop. Praha: Muzikus,1990, roč. 1, č. 11.

Slovo. Praha : Svobodné slovo, 31.7.1998.

Slovo. Praha : Svobodné slovo, 5.9.1997.

Svoboda. Ostrava: Osna, 14.6.1997.

<<http://www.beltine.cz/o-sdruzeni-bratrstvo-keltu>> [25.6.12.].

<<http://www.cajovna-altan.cz/o-cajovne/program/starsi/>>, [cit. 12.5.12.]

<<http://www.folkcounry.cz/rozhovory/rozhovor-asonance06.htm>> [29.1.12.]